

תלמוד בבלי

מסכת קידושין

5

פרק א, מדף כט. עד סופו

מצוות הבין על האב

10

מנוקד, מפוסק ומחולק לשורות

15

על ידי

דן בארי

20

25

30

ירושלים
תשס"ד

[כ.ט.]

מתגיתין:

5 כָּל מְצוֹת הַבֵּן עַל הָאֵב, אֲנָשִׁים חִיבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת.
וְכָל מְצוֹת הָאֵב עַל הַבֵּן, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים חִיבִין.
וְכָל מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גֶּרְמָא, אֲנָשִׁים חִיבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת.
וְכָל מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גֶּרְמָא, אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים חִיבִין.
וְכָל מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, בֵּין שֶׁהַזְּמַן גֶּרְמָא בֵּין שֶׁלֹּא הַזְּמַן גֶּרְמָא,
אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים חִיבִין, חוּץ מִבֵּל תְּקִיף וּבֵל תִּשְׁחִית וּבֵל תִּטְמֵא
לְמַתִּים.

10

גְּמָרָא:

מֵאֵי כָּל מְצוֹת הַבֵּן עַל הָאֵב?
אֵילִימָא כָּל מְצוֹת הַמַּחֲיֵב בְּרָא לְמַעַבְד לְאָבָא, נָשִׁים פְּטוּרוֹת!
וְהַתְּנִיָּא:

15

אִישׁ, אֵין לִי אֵלָא אִישׁ, אֲשֶׁה מְנִין?
כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ", הֲרִי כָּאן שְׁנַיִם!
אָמַר רַב יְהוּדָה:

הַכִּי קְאָמַר,

כָּל מְצוֹת הַבֵּן הַמְּטָלוֹת עַל הָאֵב לַעֲשׂוֹת לְבָנוֹ,
אֲנָשִׁים חִיבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת.

20

תְּנִינָא לְהָא הִתְנִי רַבָּנָן:

הָאֵב חִיב בְּבָנוֹ

לְמוֹלוֹ, וְלַפְדּוֹתוֹ, וְלַלְמֵדוֹ תוֹרָה, וְלַהֲשִׂיאוֹ אִשָּׁה, וְלַלְמֵדוֹ אֲמָנוֹת.
וְיֵשׁ אוֹמְרִים אִף לְהִשְׁטוֹ בְּמִים.

25

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

כָּל שְׂאִינוֹ מְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ אֲמָנוֹת, מְלַמְדוֹ לְסִטּוֹת.

לְסִטּוֹת סִלְקָא דַּעֲתָדָּ! אֵלָא כְּאֵלוֹ מְלַמְדוֹ לְסִטּוֹת.

30

לְמוֹלוֹ.

מְנַלָּן?

דְּקָתִיב:

- וַיִּמַל אֲבֹרְהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ.
וְהֵיכָא דִּלָּא מִהֲלִיָּה אָבוּהָ,
מַחֲיָבִי בִּי דִּינָא לְמַמְהֲלִיָּה, דְּכָתִיב:
הַמּוֹל לְכֶם כָּל זָכָר.
5 וְהֵיכָא דִּלָּא מִהֲלִיָּה בִּי דִּינָא,
מַחֲיָב אִיהוּ לְמַמְהֲלִיָּה נַפְשִׁיָּה, דְּכָתִיב:
וְעַרְל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשָׂר עַרְלָתוֹ וְנִכְרְתָהּ.
אִיהִי מְנַלֵּן דִּלָּא מַחֲיָבָא?
דְּכָתִיב:
10 כַּאֲשֶׁר צָוָה אוֹתוֹ אֱלֹהִים, אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ.
אֲשַׁכְּחֵן מִיָּד, לְדוֹרוֹת מְנַלֵּן?
תִּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְעָל:
כָּל מְקוּם שְׁנַאֲמַר צוּ,
אִינוּ אֵלָּא זְרוּז מִיָּד, וְלְדוֹרוֹת זְרוּז, דְּכָתִיב:
15 וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקִהוּ וְאִמְצִהוּ.
מִיָּד וְלְדוֹרוֹת, דְּכָתִיב:
מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר צָוָה יְיָ וְהִלָּאָה לְדוֹרוֹתֵיכֶם.
לְפָדוֹתוֹ.
20 מְנַלֵּן?
דְּכָתִיב:
כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה.
וְהֵיכָא דִּלָּא פְּרָקִיָּה אָבוּהָ,
מַחֲיָב אִיהוּ לְמַפְרָק נַפְשִׁיָּה, דְּכָתִיב:
25 פְּדֵה תִּפְדֶּה.
וְאִיהִי, מְנַלֵּן דִּלָּא מַפְקָדָה?
דְּכָתִיב:
תִּפְדֶּה, תִּפְדֶּה,
30 כָּל שְׂמֻצָּה לְפָדוֹת אֶת עֲצָמוֹ,
מְצָנָה לְפָדוֹת אֶת אֲחָרִים,
וְכָל שְׂאִינוּ מְצָנָה לְפָדוֹת אֶת עֲצָמוֹ,

אינו מצוה לפדות אחרים.

ואי הי מנלן הלא מחיבא למפרק נפשה?
דכתיב:

5 תפדה, תפדה, תפדה,
כל שאחרים מצוים לפדותו,
מצוה לפדות את עצמו,
וכל שאין אחרים מצוים לפדותו,
אין מצוה לפדות את עצמו.

10 ומנין שאין אחרים מצוין לפדותה?
האמר קרא:
כל בכור בניה תפדה, בניה וְלֹא בְנוֹתֶיהָ.

15 תנו רבנן:
הוא לפדות ובנו לפדות, הוא קודם לבנו.
רבי יהודה אומר:
בנו קודמו,
שזה מצותו על אביו, וזה מצנת בנו עליו.

20 אמר רבי ירמיה:
הכל מודין, [כט:]:
כל היבא הליבא אלא חמש סלעים, הוא קודם לבנו.
מאי טעמא?
מצוה דגופיה עדיפא.

25 כי פליגי, היבא דאיבא חמש משעבדים וחמש בני חורין,
רבי יהודה סבר:
מלנה דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמא,
בהני חמש פריק לבריה,
ואזיל פהן וטרף ליה לחמש משעבדים לדידיה.

30 ורבנן סברי:
מלנה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמא,
והילכך מצוה דגופיה עדיף.

תָּנוּ רַבָּנָן:

לפְּדוֹת אֶת בְּנוֹ וְלַעֲלוֹת לְרִגְלֵי,

פּוֹדֵה אֶת בְּנוֹ, וְאַחַר כֵּן עוֹלָה לְרִגְלֵי.

5

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר:

עוֹלָה לְרִגְלֵי, וְאַחַר כֵּן פּוֹדֵה אֶת בְּנוֹ,

שְׂזוּ מִצְנָה עוֹבְרֵת וְזוּ מִצְנָה שְׂאִינָה עוֹבְרֵת.

בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה, כְּדַקְאָמַר טַעְמָא,

אַלְא רַבָּנָן, מַאי טַעְמִיהוּ?

10

דְּאָמַר קָרָא: כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךְ תִּפְדֶּה,

וְהִדֵּר: לֹא יֵרְאוּ פָּנֵי רִיקָם.

תָּנוּ רַבָּנָן:

מִנִּין שְׂאָם הָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּנִים מִחֲמֵשׁ נָשִׁים,

15

שְׁחִיב לַפְּדוֹת כָּלָן?

תִּלְמֵד לֹמַר, כָּל בְּכוֹר בְּנֵיךְ תִּפְדֶּה.

פְּשִׁיטָא, בְּפִטְרֵי חָחִים תִּלְא רַחֲמֵנָא!

מַהוּ דְּחִימָא, גִּילְף בְּכוֹר מִבְּחֻלָּה,

מַה לְחֻלְזָן רַאשִׁית אוֹנוֹ, אִף כָּאן רַאשִׁית אוֹנוֹ.

20

קָא מִשְׁמַע לָן.

לְלַמְדוֹ תוֹרָה.

מִנְלָן?

דְּכִתִּיב:

25

וְלַמְדֹתֶם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם.

וְהִיכָא דִּלְא אַגְמֵרִיה אַבוּהַ,

מִחִיב אִיהוּ לְמַגְמַר נְפִשְׁיָהּ, דְּכִתִּיב:

וְלַמְדֹתֶם.

30

אִיהִי מִנְלָן דִּלְא מִחִיבָא?

דְּכִתִּיב:

וְלַמְדֹתֶם, וְלַמְדֹתֶם,

כָּל שְׂמִיעוֹתָהּ לְלַמֵּד מִצְוֵה לְלַמֵּד,
וְכָל שְׂאִינוֹ מִצְוֵה לְלַמֵּד אֵינוֹ מִצְוֵה לְלַמֵּד.
וְאִיחֵי, מִנְּלֵן דְּלֹא מַחֲיבָה לְמִילָף נַפְשָׁה?
דְּכָתִיב:

5 וְלַמְדֹתֶם, וְלַמְדֹתֶם,
כָּל שְׂאֲחָרִים מִצְוִין לְלַמְדוֹ מִצְוֵה לְלַמֵּד אֶת עֲצֻמוֹ,
וְכָל שְׂאִין אֲחָרִים מִצְוִין לְלַמְדוֹ, אֵין מִצְוֵה לְלַמֵּד אֶת עֲצֻמוֹ.
וּמַנִּין שְׂאִין אֲחָרִים מִצְוִין לְלַמְדָּה?
דְּאָמַר קָרָא:
10 וְלַמְדֹתֶם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, וְלֹא בְנוֹתֵיכֶם.

תָּנוּ רַבָּנָן:
הוּא לְלַמֵּד וּבְנוֹ לְלַמֵּד, הוּא קוֹדֵם לְבְנוֹ.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
15 אִם בְּנוֹ זָרִיז וּמְמַלֵּחַ וְתַלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ,
בְּנוֹ קוֹדֵם.

כִּי הָא דְרַב יַעֲקֹב בְּרֵיהּ דְּרַב אֲחָא בְּרַיָּא, שְׂדֵרֵיהּ אָבוּהּ לְקַמֵּיהּ דְּאֲבִי.
כִּי אֲתָא, תַּזְיִיָּה דְּלֹא הָוָה מַתְדַּדֵּן שְׂמַעְתִּיהּ.
20 אָמַר לֵיהּ:

אֲנָא עֲדִיפְנָא מִנְּךָ, תִּיב אֶתְךָ, דְּאֲזִיל אֲנָא.
שְׂמַע אֲבִי דְקָא הָוָה אֶתְךָ,
הָוָה הָוָה מְזִיק בֵּי רַבָּנָן דְּאֲבִי,
דְּכִי הָוָה עֲלִי בְתַרִּין אֶפְלוּ בִּימְמָא, הָוָה מִתְזַקֵּי.
25 אָמַר לְהוּ:

לֹא לִיתֵב לֵיהּ אֲנָשׁ אֲשַׁפִּיזָא, אֶפְשָׁר דְּמַתְרַחֵשׁ נֶסָא.
עַל, בְּתַתְּהוּא בֵּי רַבָּנָן.
אֲדַמֵּי לֵיהּ כְּתוּבָא דְּשַׁבְעָה רֵישׁוֹתֵיהּ,
כָּל פְּרִיעָה דְּכָרַע, נִתְרַחֵשׁ תַּד רֵישָׁא.
30 אָמַר לְהוּ לְמַחֵר:
אֵי לֹא אֲתַרְחִישׁ נֶסָא, סַכְנָתִין.

תָּנוּ רַבָּנֵי:

לְלַמֵּד תּוֹרָה וְלִשְׂא אִשָּׁה,

יִלְמַד תּוֹרָה וְאַחַר כֵּן יִשְׂא אִשָּׁה.

וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא אִשָּׁה,

5 יִשְׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֵּן יִלְמַד תּוֹרָה.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל:

הִלְכָה, נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְאַחַר כֵּן יִלְמַד תּוֹרָה.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:

רַחֲמִים בְּצוּאָרוֹ, וַיַּעֲסֵק בַּתּוֹרָה!

10 וְלֹא פְּלִיגִי, הָא לֵן, וְהָא לְהוּ.

מִשְׁתַּבַּח לֵיה רַב חֲסִידָא לְרַב הוּנָא בְּדַרְבַּי הַמְּנוּנָא,

דְּאָדָם גָּדוֹל הוּא.

אָמַר לֵיה:

15 כְּשֵׁיבָא לְיָדָךְ, תְּבִיאֵהוּ לְיָדֵי.

כִּי אָתָּא, תְּזַיֵּיה דְּלֹא פְּרִיס סוּדְרָא.

אָמַר לֵיה:

מֵאִי טַעֲמָא לֹא פְּרִיסַתְּ סוּדְרָא?

אָמַר לֵיה:

20 דְּלֹא נְסִיבָנָא.

אֲהָדְרִינְהוּ לְאַפִּיָּה מִנִּיה, אָמַר לֵיה:

תְּזִי דְּלֹא תְּזִית לְהוּ לְאַפִּי עַד דְּנִסְבַּתְּ.

רַב הוּנָא לְטַעֲמִיָּה, דְּאָמַר:

בְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה, כָּל יָמָיו בְּעֵבְרָה.

25 בְּעֵבְרָה סָלְקָא דְּעֵתָךְ!

אֵלָּא אֵימָא, כָּל יָמָיו בְּהִרְהוּר עֵבְרָה.

אָמַר רַבָּא וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל:

עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה,

30 יוֹשֵׁב תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְצַפֶּה לְאָדָם, מְתִי יִשְׂא אִשָּׁה.

כִּינֵן שְׁהִגִּיעַ עֶשְׂרִים וְלֹא נָשָׂא, אוֹמֵר: תִּפְּח עֲצָמוֹתָיו!

אָמַר רַב חֲסֵדָא׃
 הָאֵי דְעַדִּיפְנָא מִחֲבָרָא, דְנָסִיבְנָא בְשִׁיתְסַר.
 וְאֵי הָוָה נָסִיבְנָא בְאַרְבֵּיסַר, [ל.]
 5 הָוָה אָמִינָא לְשֵׁטֶן׃ גִּירָא בְעֵינְךָ!
 אָמַר לִיָּה רַבָּא לְרַב נְתָן בַּר אָמִי׃
 אֲדִידְךָ עַל צִנְאֵרֵי דְבִרְךָ, מְשִׁיתְסַר וְעַד עֲשָׂרִים וְתַרְתֵּי!
 וְאָמַרִי לָהּ׃
 מִתְמַנֵּי סְרִי עַד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע.
 10 כְּתַנְאִי׃
 תְּנִיף לְנַעַר עַל פִּי דְרַכּוּ.
 רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נַחֲמִיָּה׃
 תַּד אָמַר׃
 מְשִׁיתְסַר וְעַד עֲשָׂרִים וְתַרְתֵּין,
 15 וְתַד אָמַר׃
 מִתְמַנֵּי סְרִי וְעַד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע.

עַד הֵיכָן חַיִּב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה?
 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל׃
 20 כְּגוֹן זְבוּלוֹן בֶּן הֵן,
 שְׁלֹמֹדוֹ אָבִי אָבִיו מִקְרָא וּמִשְׁנָה וְתַלְמוּד, הִלְכוֹת וְאַגְדוֹת.
 מִיִּתְיָבִי׃
 לְמַדוֹ מִקְרָא, אֵין מִלְמַדוֹ מִשְׁנָה.
 וְאָמַר רַבָּא׃ מִקְרָא, זֹו תוֹרָה.
 25 כְּזְבוּלוֹן בֶּן הֵן וְלֹא כְּזְבוּלוֹן בֶּן הֵן׃
 כְּזְבוּלוֹן בֶּן הֵן, שְׁלֹמֹדוֹ אָבִי אָבִיו׃
 וְלֹא כְּזְבוּלוֹן בֶּן הֵן,
 דְּאֵלוֹ הֵתָם מִקְרָא מִשְׁנָה וְתַלְמוּד, הִלְכוֹת וְאַגְדוֹת,
 וְאֵלוֹ הֵקָא מִקְרָא לְבַד.
 30 וְאָבִי אָבִיו מִי מַחֲיִב? וְהֵתְנֵיא׃
 וְלַמְדַּתְּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, וְלֹא בְנֵי בְנֵיכֶם!
 וּמָה אָנִי מְקִיָּים "וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ"?

לומר לך שכל המלמד את בנו תורה,
מעלה עליו הכתוב
כאלו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות.
הוא דאמר פי האי תנא, דתניא:

5

ולמדתם אותם את בניכם,
אין לי אלא בניכם, בני בניכם מניין?
תלמד לומר, והודעתם לבניך ולבני בניך.
אם כן, מה תלמד לומר בניכם?
בניכם ולא בנותיכם.

10

אמר רבי יהושע בן לוי:
כל המלמד את בן בנו תורה,
מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני, שנאמר:
והודעתם לבניך ולבני בניך,
וסמיך ליה:

15

יום אשר עמדת לפני יי אלהיך בחורב.
רבי חייא בר אבא אשכחיה לרבי יהושע בן לוי,
דשדי דיסנא ארישיה וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנשתא.
אמר ליה:

20

מאי כלי האי?
אמר ליה:
מי זוטרי מאי דכתיב "והודעתם לבניך",
וסמיך ליה "יום אשר עמדת לפני יי אלהיך בחורב"?
מכאן ואילך.

25

רבי חייא בר אבא לא טעים אמצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה.
רבה בר רב הונא לא טעים אמצא עד דמיתי לינוקא לבית מדרשא.

30

אמר רב ספרא משום רבי יהושע בן חנניא:
מאי דכתיב "ושננתם לבניך"?
אל תקרי וּשְׁנַנְתֶּם, אלא וּשְׁלַשְׁתֶּם.
לעולם ישלש אדם שנותיו,
שליש במקרא, שלישי במשנה, שלישי בתלמוד.

מי יודע כמה חיי?

לא צריכה, ליומי.

לפיכך נקראו ראשונים סופרים,

5 שֶׁהָיוּ סוֹפְרִים כָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים:

וְאָ"ו דְּגִחּוֹן, חֲצִיזָן שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה;

דָּרֵשׁ דְּרֵשׁ, חֲצִיזָן שֶׁל תִּיבוֹת;

וְהַתְּגַלַּח, שֶׁל פְּסוּקִים.

יְכַרְסֶמְנָה חֲזִיר מִיַּעַר,

10 עִי"ן דְּיַעַר, חֲצִיזָן שֶׁל תְּהִלִּים;

וְהוּא רְחוּם יְכַפֵּר עֶוֶן, חֲצִיזָן דְּפְסוּקִים.

בְּעֵי רַב יוֹסֵף:

וְאָ"ו דְּגִחּוֹן, מֵהָאֵי גִיסָא אוּ מֵהָאֵי גִיסָא?

15 אָמְרוּ לֵיהּ:

נִיתִי סֵפֶר תּוֹרָה וְאִמְנִינְהוּ.

מִי לָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה:

לֹא נָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁהֵבִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה וּמְנָאוּם.

אָמַר לְהוּ:

20 אֵינְהוּ בְּקִיָּאֵי בְּחִסְרוֹת וִיתְרוֹת, אֲנִן לָא בְּקִיָּאֵינִן.

בְּעֵי רַב יוֹסֵף:

וְהַתְּגַלַּח, מֵהָאֵי גִיסָא אוּ מֵהָאֵי גִיסָא?

אָמַר לֵיהּ אַבְי:

פְּסוּקֵי מִיָּהָא לִיתוּ לְמִנְיָנְהוּ.

25 בְּפְסוּקֵי נְמִי לָא בְּקִיָּאֵינִן,

דְּכִי אֲתָא רַב אַחָא בַּר אֲדָא אָמַר:

בְּמַעְרְבָא פְּסָקֵי לֵיהּ לְהָאֵי קָרָא לְתַלְתָּא פְּסוּקֵי:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֲנִן.

30 תָּנּוּ רַבְּנֵי:

תַּמְשַׁת אֲלָפִים וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים וּשְׁמוֹנָה פְּסוּקִים

הוּוּ פְּסוּקֵי סֵפֶר תּוֹרָה.
יָתֵר עָלָיו תְּהִלִּים שְׁמוֹנָה,
חֶסֶר מִמֶּנּוּ דִּבְרֵי הַיָּמִים שְׁמוֹנָה.

5 תְּנוּ רַבְּנַן :

וְשִׁנְתֶם,
שְׂיֵהוּ דִּבְרֵי תוֹרָה מְחַדָּדִים בְּפִיךָ,
שְׂאֵם יִשְׂאֵל לְךָ אָדָם דְּבָר,
אֵל תִּגְמַגֵּם וְתֹאמַר לוֹ,
10 אֵלָּא אָמַר לוֹ מִיָּד, שְׁנֵאָמַר: [ל:]
אָמַר לְחֻכְמָה אַחֲתֵי אֶתְּ וּגו',
וְאֹמַר: קְשָׁרִים עַל אֲצַבְעֵתֶיךָ כְּתָבָם עַל לוֹחַ לְבָבְךָ,
וְאֹמַר: כְּחֻצִים בְּיַד גְּבוּר כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים,
וְאֹמַר: חֻצֵי גְבוּר שְׁנוּנִים,
15 וְאֹמַר: חֻצֵיךָ שְׁנוּנִים עִמִּים תְּחַתֶּיךָ יִפְלוּ,
וְאֹמַר: אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר מָלֵא אֶת אֲשֵׁפְתוֹ מֵהֶם
לֹא יִבְשׂוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר.
מֵאֵי "אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר"?
אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא:
20 אֶפְלוּ הָאֵב וּבְנוּ, הָרַב וְתִלְמִידוֹ שְׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בְּשַׁעַר אֶחָד,
נַעֲשִׂים אוֹיְבֵים זֶה אֶת זֶה,
וְאֵינָם זִזִּים מִשָּׁם עַד שְׁנַעֲשִׂים אוֹהֲבִים זֶה אֶת זֶה, שְׁנֵאָמַר:
אֶת נְהַב בְּסוּפָה,
אֵל תִּקְרִי בְּסוּפָה, אֵלָּא בְּסוּפָה.

25 תְּנוּ רַבְּנַן :

וְשִׁמְתֶם, סֵם תָּם;
נִמְשְׁלָה תּוֹרָה כְּסֵם חַיִּים:
מְשָׁל לְאָדָם שְׁהִפָּה אֶת בְּנוֹ מִפָּה גְּדוּלָה,
30 וְהִנִּיחַ לוֹ רִטְיָה עַל מִכְתּוֹ, וְאָמַר לוֹ:
בְּנֵי, כָּל זְמַן שְׁרִטְיָה זֹו עַל מִכְתְּךָ,
אֲכַל מַה שְׁהִנְאָתְךָ וּשְׁתָּה מַה שְׁהִנְאָתְךָ,

ורחץ בין בְּחַמִּין בין בְּצוֹנָן, וְאֵין אַתָּה מַתְּיָרָא;
 וְאִם אַתָּה מַעֲבִירָה, הֲרֵי הִיא מַעֲלָה נוֹמִי.
 כִּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל:
 בְּנֵי, בְּרַאתִי יֵצֵר הָרַע וּבְרַאתִי לוֹ תוֹרָה תְּבַלִּין,
 5 וְאִם אַתֶּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, אֵין אַתֶּם נִמְסָרִים בְּיָדוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
 הֲלוֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת;
 וְאִם אֵין אַתֶּם עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, אַתֶּם נִמְסָרִים בְּיָדוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
 לַפֶּתַח חֲטָאת רֹבֵץ;
 וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁכַל מִשְׂאוֹ וּמִתְּנוּ בָּךְ, שְׁנֹאֲמַר:
 10 וְאַלִּיף תְּשׁוּקָתוֹ
 וְאִם אַתָּה רוֹצֵה, אַתָּה מוֹשֵׁל בּוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
 וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ.

תְּנוּ רַבָּנָן:

15 קֶשֶׁה יֵצֵר הָרַע, שְׂאֵפְלוֹ יוֹצְרוֹ קָרְאוּ רַע, שְׁנֹאֲמַר:
 כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו.
 אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
 יֵצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְּחִלָּה עָלָיו בְּכָל יוֹם,
 שְׁנֹאֲמַר: רַק רַע כָּל הַיּוֹם.
 20 וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִוִּי:
 יֵצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְּגַבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם וּמִבְּקֵשׁ הֶמְיָתוֹ,
 שְׁנֹאֲמַר: צוּפָה רָשָׁע לְצַדִּיק וּמִבְּקֵשׁ לְהֶמְיָתוֹ.
 וְאַלְמָלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ, אֵין יָכוֹל לוֹ,
 שְׁנֹאֲמַר: אֱלֹהִים לֹא יַעֲזֹבֵנוּ בְּיָדוֹ.

25

תֵּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,

בְּנֵי, אִם פָּגַע בָּךְ מִגְּנוּל זֶה, מְשַׁכְּהוּ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ.
 אִם אָבָן הוּא, נְמוּחַ, וְאִם בְּרוֹזֵל הוּא, מִתְּפוּצֵץ, שְׁנֹאֲמַר:
 הֲלוֹא כֹה דְּבָרֵי כָּאֵשׁ, נָאִם יי, וּכְפִטִישׁ יִפְצֵץ סָלַע.
 30 אִם אָבָן הוּא, נְמוּחַ, שְׁנֹאֲמַר:
 הוּי כָּל צָמָא, לְכוּ לְמִים.
 וְאוּמַר:

אֲבָנִים שֶׁחֲקוּ מִים.

לְהַשִּׂיאוּ אִשָּׁה.

5

מִנְלֵן?

דְּכַתִּיב:

קָחוּ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָנִים וּבָנוֹת,

וּקְחוּ לְבָנֵיכֶם נָשִׁים, וְאֵת בָּנוֹתֵיכֶם תִּנּוּ לְאִנְשִׁים.

בְּשִׁלְמָא בְּנֵי בִידוֹ, אֲלֵא בְּתוֹ בִּידוֹ הִיא?

10

הֲכִי קָאָמַר לְהוֹ:

נִתֵּן לָהּ מִיָּדֵי וּלְבִשְׂתֶיהָ וּנְכֻסְתֶיהָ כִּי הִיכִי דְקַפְצוּ עָלֶיהָ אִנְשִׁי.

לְלַמְדוֹ אֲמָנוֹת.

15

מִנְלֵן?

אָמַר חֲזַקְיָה דְאָמַר קָרָא:

רָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶתְבַּתָּ.

אִם אִשָּׁה מִמֶּשׁ הִיא,

כְּשֶׁם שֶׁחַיִּב לְהַשִּׂיאוּ אִשָּׁה, כֶּף חַיִּב לְלַמְדוֹ אֲמָנוֹת;

20

אִם תּוֹרָה הִיא,

כְּשֶׁם שֶׁחַיִּב לְלַמְדוֹ תּוֹרָה, כֶּף חַיִּב לְלַמְדוֹ אֲמָנוֹת.

וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים אָף לְהַשִּׂיטוֹ בְּנֶהֱרָ.

25

מֵאֵי טַעְמָא?

חַיּוּתֶיהָ הוּא.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר:

כָּל שֶׁאֵינּוּ מְלַמְדוֹ אֲמָנוֹת מְלַמְדוֹ לְסֻטוֹת.

30

לְסֻטוֹת סְלִקָא דְעֵתְרָף?

אלא, כאלו מלמדו לסטות.

מאי ביניהו?

איכא ביניהו דאגמריה עסקא.

5 פל מצוות האב על הבן, אחד אנשים ואחד נשים חיבין.

מאי פל מצוות האב על הבן?

אילימא פל מצוותא דמחיב אבא למעבד לבריה, נשים חיבות!

והתניא:

10 האב חיב בבנו למולו ולפדותו.

אביו אין, אמו לא!

אמר רב יהודה:

הכי קאמר:

פל מצוות האב המטלות על הבן לעשות לאביו,

15 אחד אנשים ואחד נשים חיבין.

תניא להא דתנו רבנן:

איש, אין לי אלא איש; אשה מניין?

כשהוא אומר: "תיראו" הרי כאן שנים,

אם כן, מה תלמד לומר איש?

20 איש, ספק בידו לעשות,

אשה, אין ספק בידה לעשות, מפני שרשות אחרים עליה.

אמר רב אידי בר אבין אמר רב:

נתגרשה, שניהם שוים.

25 תנו רבנן:

נאמר "כבוד את אביך ואת אמך",

ונאמר "כבוד את יי מהונך",

השנה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום.

נאמר "איש אמו ואביו תיראו",

30 ונאמר "את יי אלהיך תירא ואתו תעבד",

השנה הכתוב מורא אב ואם למורא המקום.

נאמר "מקלל אביו ואמו מות יומת",

וְנֹאמֵר "אִישׁ אִישׁ כִּי יִקְלַל אֱלֹהָיו וְנִשְׂא חֶטְאוֹ",
הַשְׁנָה הַכְּתוּב בְּרִפְתָּ אָב וְאִם לְבְרִפְתָּ הַמְּקוֹם.
אָבֵל בַּהֲכָאָה וְדַאי אֵי אֲפֹשֶׁר,
וְכֵן בְּדִין שְׁשֻׁלְשָׁתָן שֶׁתְּפִין בּוֹ.

5

תְּנוּ רַבָּנִין:

שְׁלֹשָׁה שֶׁתְּפִין הֵן בְּאָדָם,
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָבִיו וְאִמּוֹ.
בְּזִמְנָן שְׁאָדָם מְכַבֵּד אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ,
אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
מַעֲלָה אָנִי עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ דִּרְתֵי בִינְיָהֶם וְכַבְּדוּנִי.

10

תְּנִיָּא:

רַבִּי אוֹמֵר:
גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי מִי שְׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם
שֶׁבֵן מְכַבֵּד אֶת אִמּוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו,
מִפְּנֵי [ל.א.] שְׁמִשְׁדֻּלְתוֹ בְּדַבְּרִים.
לְפִיכֹף הַקְּדוּשָׁה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כַּבּוֹד אָב לְכַבּוֹד אִמּוֹ.
וְגְלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי מִי שְׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם
שֶׁהֵבֵן מִתִּירָא מֵאָבִיו יוֹתֵר מֵאִמּוֹ,
מִפְּנֵי שְׁמִלְמָדוֹ תוֹרָה.
לְפִיכֹף הַקְּדוּשָׁה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרָא הָאִם לְמוֹרָא הָאָב.

15

20

תְּנִי תַנְיָא קַמֵּיה דְּרַב נַחֲמָן:

25

בְּזִמְנָן שְׁאָדָם מְצַעֵר אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ,
אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
יָפָה עֲשִׂיתִי שְׁלֵא דִּרְתֵי בִינְיָהֶם,
שְׁאֵלְמָלִי דִּרְתֵי בִינְיָהֶם צַעֲרוּנִי.

אָמַר רַבִּי יְצַתֵּק:

30

כָּל הָעוֹבֵר עֲבָרָה בְּסִתְרָא, כְּאֵלוֹ דְּיוֹתֵק רַגְלֵי שְׁכִינָה, שְׁנֹאֲמַר:
כֹּה אָמַר יי, הַשְּׁמַיִם כְּסֵאֵי וְהָאָרֶץ הָדוּם רַגְלֵי.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:
אֲסוּר לְאָדָם שְׁיַחֲלֹף אַרְבַּע אַמּוֹת בְּקוּמָה וְקוּפָה, שְׁנֹאֲמַר:

מלא כל הארץ כבודו.
 רב הונא בריה דרב יהושע לא מסגי ארבע אמות בגלוי הראש,
 אמר, שכינה למעלה מראשי.
 שאל בן אלמנה אחת את רבי אליעזר:
 5 אבא אומר "השקני מים", ואמא אומרת "השקני מים",
 איזה מהם קודם?
 אמר ליה:
 הנח כבוד אמך ונעשה כבוד אביך,
 שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך.
 10 בא לפני רבי יהושע, אמר לו כך.
 אמר לו:
 רבי נתגרשה, מהו?
 אמר לו:
 מבין ריסי עיניך נכר שבן אלמנה אתה.
 15 הטל להן מים בספל, וקעקע להן פתרגולין.
 דרש עולא רבה אפתחא דבי נשיאה:
 מאי דכתיב:
 יודוך יי כל מלכי ארץ, כי שמעו אמרי פיך.
 20 מאמר פיך לא נאמר, אלא אמרי פיך,
 בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "אנכי"ן לא יתיה לך",
 אמרו אמות העולם, לכבוד עצמו הוא דורש!
 כינן שאמר "כבוד את אביך ואת אמך"
 תזרו והודו למאמרות הראשונות.
 25 רבא אמר מהכא:
 ראש דברך אמת.
 ראש דברך ולא סוף דברך!
 אלא מסוף דברך נכר שראש דברך אמת.
 30 בעו מניה מרב עולא:
 עד היכן כבוד אב ואם?
 אמר להם:

צאו וראו מה עשה גוי אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו.
פעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בששים רבוא שקר,
והיה מפתח מנח תחת מראשותיו של אביו,
ולא צערו.

5 אמר רב יהודה אמר שמואל:
שאלו את רבי אליעזר:
עד היכן כבוד אב ואם?
אמר להם:

10 צאו וראו מה עשה גוי אחד לאביו באשקלון,
ודמא בן נתינה שמו.

בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים רבוא שקר,
ורב כהנא מתני בשמונים רבוא,
והיה מפתח מנח תחת מראשותיו של אביו,
ולא צערו.

15 לשנה האחרת, נתן תקדוש ברוך הוא שקרו,
שנולדה לו פרה אדמה בעדרו.
נכנסו חכמי ישראל אצלו. אמר להם:
יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם,
אתם נותנין לי.

20 אלא, אין אני מבקש מכם
אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא.
ואמר רבי חנינא:

ומה, מי שאינו מצוה ועושה כך,
מצוה ועושה על אחת כמה וכמה.

25 האמר רבי חנינא:
גדול מצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה.
אמר רב יוסף:

מריש הנה אמינא,

מאן דהנה אמר לי הלכה כרבי יהודה,

30 האמר "סומא פטור מן המצוות",
עבידנא יומא טבא לרבנן,
דהא לא מפקדנא והא עבידנא.

הַשְׁתָּא דְשִׁמְעִיתָהּ לְהָא דְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא
"גְדוֹל מְצֻנָה וְעוֹשֶׂה יוֹתֵר מִמִּי שְׂאִינוּ מְצֻנָה וְעוֹשֶׂה",
אֲדַרְבָּה מֵאֵן דְאָמַר לִי דְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה,
עֲבִידְנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבְּנָן.

5

כִּי אָתָּא רַב הֵימִי אָמַר:
פַּעַם אַחַת הָיָה לְבוּשׁ סִירִיקוֹן שֶׁל זָהָב
וְהָיָה יוֹשֵׁב בֵּין גְּדוּלֵי רוּמֵי,
וּבָאָת אָמוּ וּקְרָעְתּוּ מִמֶּנּוּ וְטִפְּחָהּ לוֹ עַל רֵאשׁוֹ וַיִּרְקָה לוֹ בְּפָנָיו,
וְלֹא הִכְלִימָהּ.

10

תְּנִי אָבִימִי בְּרִיָּה דְרַבִּי אֲבָהוּ:
יֵשׁ מְאָכִיל לְאָבִיו פְּסִיּוּנִי, וְטוֹרְדוֹ מִן הָעוֹלָם,
וְיֵשׁ מְטַחֲנֵנוּ בְּרַחֲסֵים, [לֹא:] וּמְבִיאֵנוּ לְתַיִי הָעוֹלָם תְּבָא.
אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ:

15

כְּגוֹן אָבִימִי בְּרִי קִיָּם מְצֻנָת כְּבוֹד.
תְּמַשָּׁה בְּנֵי סְמִיכֵי הָווּ לִיָּה לְאָבִימִי בְּחַיֵּי אָבִיו,
וְכִי הָוָה אָתִי רַבִּי אֲבָהוּ קָרִי אֲבָבָא,
רְהִיט וְאָזִיל וּפְתַח לִיָּה וְאָמַר "אִין, אִין!" עַד דְּמָטִי הִתָּם.
יוֹמָא תַּד אָמַר לִיָּה: אֲשַׁקֵּן מִיָּא!
אֲדַאֲרִיתִי לִיָּה, נְמָנָם.

20

גָּחִין קָאִי עָלִיָּה עַד דְּאֲתַעֵר,
אֲסַתִּיעָא מִלְתָּא וְדַרְשׁ אָבִימִי מְזִמּוֹר לְאָסְרָא.

25

אָמַר לִיָּה רַב יַעֲקֹב בְּרַ אָבוּהָ לְאֲבִי:
כְּגוֹן אָנָּא, הֵעֵד דְּאֲתִינָא מִבֵּי רַב,
אָבָא מְדַלִּי לִי כֶּסֶף וְאֲמָא מְזַגָּה לִי,
הֵיכִי אֲעָבִיד?
אָמַר לִיָּה:

30

מֵאֲמָרָא קַבִּיל וּמְאָבוּךְ לֹא תִקְבֵּל,
דְּכִינָן דְּבַר תּוֹרָה הוּא, חִלְשָׁה דְעַתִּיָּה.
רַבִּי טְרַפּוֹן הָוָה לִיָּה אֲמָא סְבָתָא,
דְּכָל אֵימַת דְּהִתּוּת בְּעֵינָא לְמַסַּק לְפּוֹרִיָּא,

גִּחִין וְסָלִיק לַהּ ;
וְכָל אֵימַת דְּהֵנָּה נְחִית נְחִתָּת עָלֶיהָ .
אַתָּא וְקָא מִשְׁתַּבַּח בֵּי מִדְרָשָׁא .
אַמְרֵי לִיהּ :
5 עֲדִין לֹא הִנֵּעְתָּ לְחֻצֵי כְבוֹד ;
כְּלוּם זְרָקָה אֲרַנְקֵי בְּפִנְיָךְ לִים וְלֹא הִכְלַמְתָּהּ ?
רַב יוֹסֵף, כִּי הִנֵּה שָׁמַע קוֹל כְּרָעָא דְאִמִּיהָ, אָמַר :
אֵיקוּם מִמְּקָמֵי שְׂכִינָה דְאַתְיָא .
10 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן :
אַשְׁרֵי מִי שְׁלֹא חִמְאַן .
רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי עִבְרָתוֹ אִמּוֹ מֵת אָבִיו ;
לְדוּתוֹ, מֵתָהּ אִמּוֹ . וְכֵן אֲבִי .
15 אֵינִי ? וְהָאֵמַר אֲבִי "אַמְרָה לִי אִם",
תְּהִיא מְרַבֵּינָתִיהָ הוּאִי .
רַב אַסִּי הִנֵּה לִיהּ הִיא הִיא אִמָּא זְקֵנָה .
אַמְרָה לִיהּ "בְּעֵינָא תְּכַשִּׁיטִין !" עֲבַד לַהּ ;
"בְּעֵינָא גְבֵרָא", נְעִין לִיד ;
20 "בְּעֵינָא גְבֵרָא דְשִׁפִּיר כְּוֹתֵד !"
שְׂבָקָה וְאִזְל לְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל .
שָׁמַע דְקָא אִזְלָה אֲבַתְרִיהָ ,
אַתָּא לְקַמִּיהָ דְרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לִיהּ :
מַהוּ לְצֵאת מִהָאָרֶץ לְחוּצָה לְאָרֶץ ?
25 אָמַר לִיהּ :
אָסוּר .
לְקִרְאָת אִמָּא, מַהוּ ?
אָמַר לִיהּ :
אֵינִי יוֹדַע .
30 אַתְרַח פּוֹרְתָא, הֵדֵר אַתָּא .
אָמַר לִיהּ :
אַסִּי, נְתַרְצִיתָ לְצֵאת, הַמְקוּם יַחְזִירָךְ לְשָׁלוֹם !

אתָּא לְקַמִּיָּה דְרַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לִיה:

חַס וְשְׁלוֹם דְלִמָּא מִרְתַּח רְתַח?

אָמַר לִיה:

מַאי אָמַר לָךְ?

5

אָמַר לִיה:

”תִּמְקוּם יַחְזִירָךְ לְשְׁלוֹם!”

אָמַר לִיה:

וְאִם אֵיתָא דְרְתַח, לֹא הָנָה מְבָרַךְ לָךְ.

אֲדַתְכִי וְהַכִּי, שְׁמַע לְאַרְוֵנָה דְקָאֲתִי, אָמַר,

10

אִי יָדְעִי לָא נְפִקִי.

תְּנֵה רַבְּנִין:

מְכַבְּדוּ בְּחַיֵּי וּמְכַבְּדוּ בְּמוֹתוֹ.

בְּחַיֵּי כִּיצַד?

15

הַנְּשַׁמְעַע בְּדַבְּרֵי אָבִיו לְמַקּוֹם, לֹא יֵאמַר:

שְׁלַחֲוֵנִי בְּשִׁבְלֵי עֲצָמִי, מִהַרְוֵנִי בְּשִׁבְלֵי עֲצָמִי, פְּטְרוֹנֵנִי בְּשִׁבְלֵי עֲצָמִי,

אֶלָּא פְּלַהּוּ בְּשִׁבְלֵי אָבִיא.

בְּמוֹתוֹ כִּיצַד?

הָיָה אוֹמֵר דְּבַר שְׁמוּעָה מִפִּיו, לֹא יֵאמַר ”כֶּף אָמַר אָבִיא”,

20

אֶלָּא ”כֶּף אָמַר אָבִיא מְרִי, הַרְיֵנִי כְּפֶרֶת מִשְׁכָּבוֹ”.

וְהֵנִי מְלִי, תוֹף שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ;

מִכָּאן וְאֵילָף אוֹמֵר ”זְכְרוּנוּ לְבִרְכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא”.

תְּנֵה רַבְּנִין:

25

חֲכָם מְשַׁנָּה שֵׁם אָבִיו וְשֵׁם רַבּוֹ,

תְּרַגְּמֵן אֵינוֹ מְשַׁנָּה לֹא שֵׁם אָבִיו וְלֹא שֵׁם רַבּוֹ.

אָבוּהָ דִּמְאָן?

אֵילִימָא אָבוּהָ דְמִתְרַגְּמֵן, אִטּוּ תְרַגְּמֵן לֹאוּ בַר חַיִּיבָא הוּא!

אֶלָּא, אָמַר רַבָּא:

30

שֵׁם אָבִיו שֶׁל חֲכָם וְשֵׁם רַבּוֹ שֶׁל חֲכָם.

כִּי הָא דְמֵר בַּר רַב אֲשִׁי,

כִּי הָנָה דְרִישׁ בְּפִרְקָא, אִיהוּ אָמַר ”אָבִיא מְרִי”,

וְאָמְרִיהָ אָמַר "הֲכִי אָמַר רַב אֲשִׁי".

תָּנוּ רַבָּנָן:

אֵיזְהוּ מוֹרָא וְאֵיזְהוּ כְבוֹד?

5

מוֹרָא,

לֹא עוֹמֵד בְּמִקוֹמוֹ וְלֹא יוֹשֵׁב בְּמִקוֹמוֹ,

וְלֹא סוֹתֵר אֶת דְּבַרְיוֹ וְלֹא מְכַרְיעוֹ;

כְבוֹד,

מֵאֲכִיל וּמִשָּׁקָה, מִלְבִּישׁ וּמְכַסֶּה, מְכַנֵּס וּמוֹצִיא.

10

אֲבַעֲיָא לְהוּ: [ל.ב.]

מִשָּׁל מִי?

רַב יְהוּדָה אָמַר:

מִשָּׁל בֶּן.

15

רַב נִתָּן בַּר אוֹשְׁעֲיָא אָמַר:

מִשָּׁל אָב.

אוּרוֹ לִיהַ רַבָּנָן לְרַב יְרֵמְיָהּ, וְאָמְרִי לְהַ לְבַרְיָהּ דְּרַב יְרֵמְיָהּ,

כְּמֵאן דְּאָמַר מִשָּׁל אָב.

מִיִּתְיָבִי:

20

וְנֵאמַר "כְּבֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ",

וְנֵאמַר "כְּבֹד אֶת יְיָ מִהַוְנֶךָ".

מַה לְהֵלֵךְ בְּחֶסֶד וְכִסּוּת, אִם כָּאֵן בְּחֶסֶד וְכִסּוּת.

וְאִי אָמַרְתָּ מִשָּׁל אָב, מֵאִי נִפְקָא לִיהַ מִנִּיהַ?

לְבַטּוּל מְלֹאכָה.

25

תָּא שְׁמַע:

שְׁנֵי אַחִים, שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִן, הָאֵב וּבְנוֹ, הָרַב וְתַלְמִידוֹ,

פּוֹדִין זֶה לְזֶה מִעֲשֹׂר שְׁנֵי

וּמֵאֲכִילִין זֶה לְזֶה מִעֲשֹׂר עֲנִי.

30

וְאִי אָמַרְתָּ מִשָּׁל בֶּן, נִמְצָא זֶה פּוֹרַע חוּבוֹ מִשָּׁל עֲנִיִּים!

לֹא, צְרִיכָא! לְהַעֲדָפָה.

אִי הֲכִי, הִינּוּ דְקַתְּנִי עֲלֵה:

אמר רבי יהודה:

תבא מארה למי שמאכיל את אביו מעשר עני!

ואי להעדפה, מאי נפקא מנה?

אפלו הכי זילא ביה מלתא.

תא שמע:

שאלו את רבי אליעזר:

עד היכן כבוד אב ואם?

אמר להם:

כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מקלימו.

ואי אמרת משל אב, מאי נפקא ליה מניה?

בראוי לירשו, וכי הא הרבה בר רב הונא,

דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה,

אמר, אזל אחזי אי רתח אי לא רתח.

ודילמא רתח וקעבר אלפגי עור לא תתן מכשול!

המתיל ליה ליקריה.

וקא קעבר משום בל תשחית!

דעבד ליה בפמבני.

ודלמא משום הכי לא רתח!

דעבד ליה בשעת רתחיה.

מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה:

הנשרפים בנסקלים,

רבי שמעון אומר:

ידונו בסקילה, ששרפה תמורה.

אמר ליה רב יהודה בריה:

אבא, לא תתגיייה הכי;

מאי אריא שרפה תמורה?

תפוק לי הרבא נסקלים ניהו!

אלא הכי אתגיייה "הנסקלים בנשרפים".

אמר ליה:

אי הכי, אימא סיפא:

וחכמים אומרים:

ידונו בשׂרְפָה, שְׁהִסְקִילָה חַמּוּרָה.

מאי אַרְיָא הִסְקִילָה חַמּוּרָה?

תְּפוּק לי דְרַבָּא נְשׂוּרָפִים נִינְהוּ!

אָמַר לִיה:

5 הַתָּם רַבָּנָן הוּא דְקָאֲמַרִי לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן
דְקָאֲמַרְתָּ שׂרְפָה חַמּוּרָה, לָא. סְקִילָה חַמּוּרָה.

אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה:

שְׁנַנְא, לָא תִימָא לִיה לְאַבּוּף הָכִי, דְתַנְיָא:

תְּרִי שְׁהִיָּה אָבִיו עוֹבֵר עַל דְּבַרֵי תוֹרָה,

10 אַל יֵאמֵר לוֹ "אַבָּא, עֲבַרְתָּ עַל דְּבַרֵי תוֹרָה!"

אַלָּא אוֹמֵר לוֹ "אַבָּא, כָּךְ כָּתוּב בְּתוֹרָה?"

"כָּךְ כָּתוּב בְּתוֹרָה?", צְעוּרִי קַא מְצַעַר לִיה!

אַלָּא אוֹמֵר לוֹ "אַבָּא, מְקַרָּא כָּתוּב בְּתוֹרָה כָּךְ."

15 אֶלְעִזָּר בֶּן מַתְיָא אוֹמֵר:

אַבָּא אוֹמֵר "הִשְׁקִנִי מִים!" וּמְצַנָּה לַעֲשׂוֹת,

מְנִיחַ אֲנִי כְבוֹד אַבָּא וְעוֹשֶׂה אֶת הַמְצַנָּה,

שְׂאֲנִי וְאַבָּא חֲיִבִים בְּמְצַנָּה.

אִיִּסִי בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר:

20 אַם אֶפְשָׁר לְמְצַנָּה לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי אַחֲרִים,

תַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי אַחֲרִים, וְיִלָּף הוּא בְּכְבוֹד אָבִיו.

אָמַר רַב מַתְנָה:

הִלְכָה פְּאִיִּסִי בֶן יְהוּדָה.

25 אָמַר רַב יְצַחְק בַּר שִׁילָא אָמַר רַב מַתְנָה אָמַר רַב חֲסִדָּא:

הָאֵב שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹדוֹ מְחוּל;

הָרַב שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ, אֵין כְּבוֹדוֹ מְחוּל.

וְרַב יוֹסֵף אָמַר:

אַפְלוּ הָרַב שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹדוֹ מְחוּל, שְׁנַנְאֵמַר:

30 נִי הוֹלָף לְפָנֵיהֶם יוֹמָם.

אָמַר רַבָּא:

הָכִי הִשְׁתָּא!

התם, הקדוש ברוך הוא,
עלמא דיליה הוא ותורה דיליה היא,
מחיל ליה ליקריה; [לב:]
הכא, תורה דיליה היא!
5 הדר אמר רבא:
אין, תורה דיליה היא, דכתיב:
ובתורתו יתגה יומם ולילה.
איני? והא רבא משקי בי הלולא דבריה
ודל ליה כסא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע,
10 וקמו מקמיה;
לרב מרי ולרב פינחס בריה דרב חסדא,
ולא קמו מקמיה.
אקפד נאמר:
הנו רבנן רבנן, והנו רבנן לאו רבנן!
15 ותו, רב פפא הנה משקי בי הלולא דאבא מר בריה,
ודלי ליה כסא לרבי יצחק בריה דרב יהודה,
ולא קם מקמיה, ואקפד.
אפלו חכי הדור מעבד ליה בעו.
20 אמר רב אשי:
אפלו למאן דאמר "הרב שמחל על כבודו, כבודו מחול",
נשיא שמחל על כבודו, אין כבודו מחול.
מיתיבי:
מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק,
25 שהיו מסבין בבית משתה בנו של רבן גמליאל,
והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם.
נתן הפוס לרבי אליעזר ולא נטלו;
נתנו לרבי יהושע וקבלו.
אמר לו רבי אליעזר:
30 מה זה יהושע?
אנו יושבין ורבן גמליאל עומד ומשקה עלינו!
אמר לו:

מְצִינּוּ גְדוֹל מְמַנּוּ שְׁשֵׁמֶשׁ.
אֲבָרְהֵם גְדוֹל הַדּוֹר הַזֶּה, וְכָתוּב בּוֹ "וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם".
וְשָׂמָּה תֹאמְרוּ כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרֵת נִדְּמוּ לוֹ,
לֹא נִדְּמוּ לוֹ אֲלֵא לְעֶרְבֵיִים,
5 וְאֲנֹנִי, לֹא יֵהָא רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּרַבֵּי עוֹמֵד וּמְשַׁקָּה עֲלֵינוּ!
אָמַר לָהֶם רַבֵּי צְדוּק:
עַד מָתִי אַתֶּם מְנִיחִים כְּבוֹדוֹ שֶׁל מְקוֹם,
וְאַתֶּם עוֹסְקִים בְּכְבוֹד הַבְּרִיּוֹת?
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשִׁיב רוּחֹת וּמַעֲלָה נְשִׂאִים,
10 וּמוֹרִיד מָטָר וּמְצַמִּיחַ אֲדָמָה,
וְעוֹרֵף שְׁלֵתָן לִפְנֵי כָל אֶחָד וְאֶחָד.
וְאֲנֹנִי, לֹא יֵהָא רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּרַבֵּי עוֹמֵד וּמְשַׁקָּה עֲלֵינוּ!
אֲלֵא אֵי אַתְמַר, הֲכִי אַתְמַר:
אָמַר רַב אֲשִׁי:
15 אֶפְלוּ לְמֵאן הָאָמַר "נְשִׂיא שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ, כְּבוֹדוֹ מְחוּל",
מִלָּךְ שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ, אֵין כְּבוֹדוֹ מְחוּל, שְׁנַאָמַר:
שׁוּם תְּשִׁים עֲלֶיךָ מִלָּךְ, שְׁתָּהָא אֵימְתוּ עֲלֶיךָ.
תָּנוּ רַבָּנַן:
20 מִפְּנֵי שִׂיבָה תְּקוּם.
יְכוּל אֶפְלוּ מִפְּנֵי זָקֵן אֲשָׁמְאִי?
תִּלְמַד לֹמַר, "זָקֵן" וְאֵין זָקֵן אֲלֵא חָכָם, שְׁנַאָמַר:
אֲסַפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל.
רַבֵּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר:
25 אֵין זָקֵן אֲלֵא מִי שְׁקֵנָה חֲכָמָה, שְׁנַאָמַר:
"יִי קִנְנֵי רֵאשִׁית דְּרַכּוּ.
יְכוּל יַעֲמַד מִפְּנֵי מְקוֹם רְחוּק?
תִּלְמַד לֹמַר, "תְּקוּם וְהִדְרִתְ",
לֹא אָמַרְתִּי קִימָה אֲלֵא בְּמְקוֹם שֵׁישׁ הַדּוֹר.
30 יְכוּל יְהִדְרֵנוּ בְּמִמּוֹן?
תִּלְמַד לֹמַר, "תְּקוּם וְהִדְרִתְ",
מֵה קִימָה שְׂאִין בְּהַ חֲסָרוֹן כִּיס, אִף הַדּוֹר שְׂאִין בּוֹ חֲסָרוֹן כִּיס.

יכול יַעֲמֵד מִפְּנֵי מִבֵּית הַכֶּסֶף וּמִבֵּית הַמֶּרְחֵץ?

תִּלְמַד לֹאמֵר, "תִּקְוִים וְהִדְרִיתְךָ",

לֹא אָמַרְתִּי קִימָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הַדּוּר.

יְכוּל יַעֲצִים עֵינָיו כְּמִי שֶׁלֹּא רָאָהוּ?

5

תִּלְמַד לֹאמֵר, "תִּקְוִים וְיִרְאֶתְךָ",

דָּבָר הַמְּסוּר לִלְבַב נְאֻמָּר בּוֹ וְיִרְאֶתְךָ מֵאַלְהֵיךָ

רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר:

מִנֵּיִן לְזַקֵּן שֶׁלֹּא יִטְרִיתְךָ?

תִּלְמַד לֹאמֵר, "זִקֵּן וְיִרְאֶתְךָ"

10

אִיִּסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר:

"מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקְוִים", אֶפְלוּ כָּל שִׁיבָה בְּמִשְׁמַע.

רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, הִינּוּ תֵּנָא קַמָּא!

אֵיבָא בִּינְהוּ יַנִּיק וְחַכִּים.

תֵּנָא קַמָּא סָבַר יַנִּיק וְחַכִּים לָא,

15

רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי סָבַר אֶפְלוּ יַנִּיק וְחַכִּים.

מֵאִי טַעֲמָא דְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי?

אָמַר לֵךְ, אִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ כַּדְקָאמַר תֵּנָא קַמָּא,

אִם כֵּן, נִכְתוּב רַחֲמֵנָא מִפְּנֵי שִׁיבָה זִקֵּן תִּקְוִים וְהִדְרִיתְךָ!

מֵאִי שִׁנָּא דְפִלְגִינְהוּ רַחֲמֵנָא?

20

לְמִימַר דְּהָאִי לָאוּ הָאִי וְהָאִי לָאוּ הָאִי,

שְׂמַע מִנָּה, אֶפְלוּ יַנִּיק וְחַכִּים.

וְתֵנָא קַמָּא?

מִשּׁוֹם דְּבַעֲי לְמִסְמַךְ זִקֵּן וְיִרְאֶתְךָ.

וְתֵנָא קַמָּא, מֵאִי טַעֲמִיָּה?

25

אִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ כַּדְקָאמַר רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי,

אִם כֵּן, נִכְתוּב רַחֲמֵנָא [לג].

מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקְוִים וְהִדְרִיתְךָ, תִּקְוִים וְהִדְרִיתְךָ פְּנֵי זִקֵּן!

וּמִדְּלָא כְּתַב הַכִּי, שְׂמַע מִנָּה חַד הוּא.

אָמַר מֵר:

30

יְכוּל יְהִדְרֵנוּ בְּמָמוֹן?

תִּלְמַד לֹאמֵר, "תִּקְוִים וְהִדְרִיתְךָ",

מֵה קִימָה, שְׂאִין בַּה חֶסְרוֹן כִּיס, אַף הַדּוּר שְׂאִין בּוֹ חֶסְרוֹן כִּיס.

וְקִימָה לִית בַּה תְּסֵרוֹן כִּיס!

מִי לֹא עֲסָקִינָן דְּקָא נְקִיב מְרַגְנִיתָא,

אֲדִתְכִי וְהִכִּי, קָאִים מְקַמִּיה וּבְטִיל מְמַלְאכְתּוּ!

אֲלֵא, אַקִּישׁ קִימָה לַהֲדוֹר,

5 מַה הַדּוֹר שְׂאִין בּוּ בְטוּל, אַף קִימָה שְׂאִין בַּה בְטוּל.

וְאַקִּישׁ נְמִי הַדּוֹר לַקִּימָה,

מַה קִימָה שְׂאִין בַּה תְּסֵרוֹן כִּיס, אַף הַדּוֹר שְׂאִין בּוּ תְּסֵרוֹן כִּיס.

מְפֹאֵן אָמְרוּ:

אִין בְּעָלֵי אַמְנִיּוֹת רְשָׁאִין לְעַמּוּד מְפִנֵי תְלַמִּידֵי תְּכַמִּים

10 בְּשַׁעָה שְׁעוֹסְקִין בְּמַלְאכְתָּם.

וְלֹא? וְהִתְנִן:

כָּל בְּעָלֵי אַמְנִיּוֹת עוֹמְדִים מְפִנִּיהֶם,

וְשׁוֹאֲלִים בְּשִׁלּוּמָם, וְאוֹמְרִים לָהֶם:

אַחִינוּ אַנְשֵׁי מְקוּם פְּלוֹנִי, בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם!

15 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

מְפִנִּיהֶם עוֹמְדִים, מְפִנֵי תְלַמִּידֵי תְּכַמִּים אִין עוֹמְדִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַ אֲבִין:

בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבָה מְצֻנָה בְּשַׁעָתָה,

שְׁהָרִי מְפִנִּיהֶם עוֹמְדִים, מְפִנֵי תְלַמִּידֵי תְּכַמִּים אִין עוֹמְדִים.

20 וְדִלְמָא שְׂאִנִּי הָתָם, דָּאֵם כֵּן, אַתָּה מְכַשִּׁילָן לְעֵתִיד לְבָא.

אָמַר מָר:

יְכוּל יַעֲמֹד מְפִנִּיּוּ מִבֵּית הַכֶּסֶף וּמִבֵּית הַמְּרוֹחֶץ?

וְלֹא? וְהָא רַבִּי חֲזָא הָהּ יְתִיב בֵּי מְסַחוּתָא,

25 וְחֲלִיף וְאַזִּיל רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַ רַבִּי וְלֹא קָם מְקַמִּיה, וְאַקְפֹּד,

וְאַתָּא אָמַר לִיה לְאַבוּה:

שְׁנֵי תַמְשִׁים שְׁנִיתִי לוֹ בְּסֵפֶר תְּהֵלִים וְלֹא עָמַד מְפִנִּי!

וְתוּ, בְּרַ קְפָרָא, וְאַמְרִי לָהּ רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ רַבִּי יוֹסִי,

הָהּ יְתִיב בֵּי מְסַחוּתָא,

30 עַל וְאַזִּיל רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַ רַבִּי, וְלֹא קָם מְקַמִּיה, וְאַקְפֹּד,

וְאַתָּא אָמַר לִיה לְאַבוּה:

שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי שְׁלִישׁ שְׁנִיתִי לוֹ בְּתוֹרַת פְּהִנִּים, וְלֹא עָמַד מְפִנִּי!

וְאָמַר לוֹ :

שְׁמָא בְּהֵן יוֹשֵׁב וּמְהַרְהַר.

טַעמָא, דְּבְהֵן יוֹשֵׁב וּמְהַרְהַר, הָא לָאוּ הֲכִי, לָא !

לָא קְשִׁיא,

5

הָא בְּבִתִּי גִנְאִי, הָא בְּבִתִּי בְּרָאִי.

הֲכִי נִמְי מְסִתְבְּרָא, דְּאָמַר רַבָּה בַר בַּר תַּנְה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן :

בְּכָל מְקוּם מְטַר לְהַרְהַר, חוּץ מִבֵּית הַמְרִתָּן וּמִבֵּית הַכֶּסֶּא !

דְּלִמָּא לְאַנְסִיָּה שְׂאֵנִי.

10

יְכוּל יַעֲצִים עֵינָיו כְּמִי שְׁלָא רָאָהוּ ?

אִטוּ בְּרִשְׁעֵי עֶסְקִינָן !

אֵלָא, יְכוּל יַעֲצִים עֵינָיו מִקְמִי דְּלִמְטִי זְמַן חִיּוּבָא,

דְּכִי מְטַא זְמַן חִיּוּבָא, הָא לָא תְּזִי לִיה דְּקָאִים מִקְמִיָּה !

15

תְּלַמֵּד לּוֹמַר, "תְּקוּם וַיִּרְאֵתָ".

תַּנְא :

אֵיזוּהִי קִימָה שְׁיִשׁ בְּה הַדּוּר ?

הָוִי אוֹמַר : זֶה אַרְבַּע אַמּוֹת.

20

אָמַר אַבְי :

לָא אָמַרְן אֵלָא בְּרַבּוֹ שְׂאִינוּ מִבְּהֵק,

אָבַל בְּרַבּוֹ הַמְּבַהֵק, מְלֵא עֵינָיו.

אַבְי, מִכִּי הִנֵּה חֲזִי לִיה לְאַדְנִיָּה דְּחַמְרָא דְּרַב יוֹסֵף דְּאֵתִי,

הִנֵּה קָאִים.

25

אַבְי הִנֵּה רַכִּיב חַמְרָא, וְקָא מְסַגִּי אַגוּדָא דְּנִתְר סְגִיא.

יְתִיב רַב מְשֻׁרְשֵׁיא וְרַבְּנָן בְּאִידָד גִּיסָא, וְלָא קִמוּ מִקְמִיָּה.

אָמַר לְהוּ :

וְלָאוּ רַב מִבְּהֵק אָנָּא !

אָמְרוּ לִיה :

30

לָאוּ אַדְעָתִין.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:
מנין לזקן שלא יטריח?
תלמוד לומר, "זקן ויראת".

5 אָמַר אַבְי:

נְקֻטִינֵן, דְּאֵי מְקִיף, חָיִי.

אַבְי מְקִיף, רַבִּי זִירָא מְקִיף.

רַבִּינָא הָוָה יְתִיב קָמִיה דְּרַבִּי יְרֵמְיָה מְדַפְתִּי.

חֲלָף הָהוּא גְבָרָא קָמִיה וְלֹא מַפְסִי רִישָׁא.

10 אָמַר, פְּמָה חֲצִיף תְּאֵי גְבָרָא!

אָמַר לֵיה:

דְּלָמָא מְמַתָּא מְחַסְיָא נִיהוּ, דְּגִיסִי בַּה רַבָּנָן.

אִיסִי בְּן יְהוּדָה אֹמֵר:

15 מִפְּנֵי שְׂיָבָה תְּקוּם,

וְאָפְלוּ כָּל שְׂיָבָה בְּמִשְׁמַע.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הִלְכָה פְּאִיסִי בְּן יְהוּדָה.

20 רַבִּי יוֹחָנָן הָוָה קָאֵי מְקַמִּי סְבִי דְאַרְמָאֵי,

אָמַר, פְּמָה הִרְפַּתְקִי עָדוּ עֲלֵיהוּ דְהַנִּי.

רְבָא מִיקָם לֹא קָאֵי, הִדּוּר עֲבַד לְהוּ.

אַבְי יְחִיב יְדָא לְסְבִי.

רְבָא מְשַׁדֵּר שְׁלוּחִיָּה.

25 רַב נְחֻמָּן מְשַׁדֵּר גְּנָאזִי,

אָמַר, אֵי לָאו תּוֹרָה, פְּמָה נְחֻמָּן בַּר אַבָּא אִיכָא בְּשׁוּקָא.

אָמַר רַבִּי אִיבּוּ אָמַר רַבִּי יְנָאִי: [לג:]

אֵין תְּלָמִיד חֲכָמִים רִשָּׁאֵי לְעַמּוּד מִפְּנֵי רַבּוּ אֱלָא שְׁחָרִית וְעַרְבִית,

כְּדֵי שְׁלֹא יְהִיָּה כְּבוֹדוֹ מְרַבָּה מְכָבוֹד שְׁמַיָּם.

30 מִיִּתְיָבִי

רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן אֱלֵעָזָר אֹמֵר:

מנין לזקן שלא יטרית ?

תלמד לומר, "זקן ויראת"

ואי אמרת שחרית וערבית בלבד,

אמאי לא נטרח? חיובא הוא!

אלא, לאו כלי יומא!

לא, לעולם שחרית וערבית בלבד,

ונאפלו הכי כמה דאפשר ליה לא נטרח.

אמר רבי אלעזר:

כל תלמיד חכמים שאין עומד מפני רבו נקרא רשע,

ואינו מאריך ימים, ותלמודו משתכח, שנאמר:

וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים,

כצל אשר איננו ירא מלפני אלהים.

מורא זו, איני יודע מהו;

כשהוא אומר "יראת מאלהיך", הרי מורא זו קימה.

ואימא מוראת רבית ומוראת משקלות!

רבי אלעזר פני פני גמר.

אבעיא להו:

בנו והוא רבו, מהו לעמוד מפני אביו?

תא שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה:

שננא, קום מקמי אבוך!

שאני רב יחזקאל, דבעל מעשים הנה,

דאפלו מר שמואל נמי קאים מקמיה.

אלא, מאי קאמר ליה?

הכי קאמר ליה:

זמנין דאתי מאחורי,

קום את מקמיה ולא תיחוש ליקרא דידי.

אבעיא להו:

בנו והוא רבו, מהו שיעמד אביו מפניו?

- תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:
 אָנִי אֵינִי כְּדִי לְעַמּוּד מִפְּנֵי בְּנֵי אֶלְא מְשׁוּם כְּבוֹד בֵּית נְשִׂיא.
 טַעֲמָא, דְּאָנָא רַבִּיָּה, הָא אִיהוּ רַבָּאי, קְאִימְנָא מְקַמִּיה!
 הֲכִי קֵאָמַר,
 5 אָנִי אֵינִי כְּדִי לְעַמּוּד מִפְּנֵי בְּנֵי, וְאֶפְלוּ הוּא רַבָּאי,
 דְּהָא אָנָא אַבוּהַ, אֶלְא מְשׁוּם כְּבוֹד בֵּית נְשִׂיא.
- אֲבַעְיָא לְהוּ:
 רְכוּב כַּמְהַלֵּךְ דְּמִי אוּ לָא?
 10 אָמַר אַבְיִי:
 תָּא שְׁמַע:
 טָמָא יוֹשֵׁב תַּחַת הָאֵילָן וְטָהוֹר עוֹמֵד, טָמָא;
 טָמָא עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְטָהוֹר יוֹשֵׁב, טָהוֹר;
 וְאִם יֹשֵׁב הַטָּמָא, הַטָּהוֹר טָמָא.
 15 וְכֵן בְּאַבְּן תִּמְנַגְעַת.
 וְאָמַר רַב נַחֲמָן בַּר פִּהֵן:
 זֹאת אוֹמְרֵת רְכוּב כַּמְהַלֵּךְ דְּמִי, שְׁמַע מִנָּה.
- אֲבַעְיָא לְהוּ:
 20 מַהוּ לְעַמּוּד מִפְּנֵי סִפְרֵי תוֹרָה?
 רַבִּי תַלְקִיָּה וְרַבִּי סִימּוֹן וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרִי:
 קַל נַחֲמָר:
 מִפְּנֵי לוּמְדִיָּה עוֹמְדִים, מִפְּנֵיָּהּ לֹא כָּל שְׂכָן.
 רַבִּי אֶלְעִי וְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר זְבֻדִי הוּוּ יְתִבִּי;
 25 תְּלִיף וְאִזִּיל רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר אֲבָא, וְקָמוּ מְקַמִּיה.
 אָמַר לְהוּ:
 חֲדָא, דְּאִתּוֹן חַכְמִי וְאָנָא תְּבַר;
 וְעוֹד, כְּלוּם תּוֹרָה עוֹמְדַת מִפְּנֵי לוּמְדִיָּה!
 סָבַר לֵה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:
 30 אֵין תְּלָמִיד תְּכַמִּים רִשְׁאֵי לְעַמּוּד מִפְּנֵי רַבּוּ
 בְּשַׁעָה שְׁעוּסָק בַּתּוֹרָה.
 לֵיִט עֲלֵה אַבְיִי.

וְהֵבִיטוּ אַחֲרַי מִשָּׁה עַד בָּאוּ הָאֱהָלָה.
 רַבִּי אָמַי וְרַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא,
 תַּד אָמַר לְגַנְאֵי וְחַד אָמַר לְשִׁבְח;
 5 מֵאֵן דְּאָמַר לְגַנְאֵי, פְּדֵאִיתָא;
 מֵאֵן דְּאָמַר לְשִׁבְח, אָמַר חֲזַקְיָה:
 אָמַר לִי רַבִּי חֲנִינְא בְּרִיהַ דְּרַבִּי אֲבָהוּ
 אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי אֲבָדִימִי דְּמֵן חִיפָא:
 חֲכָם עוֹבֵר, עוֹמֵד מִלְּפָנָיו אַרְבַּע אַמּוֹת,
 10 וְכִיּוֹן שְׁעֵבֵר אַרְבַּע אַמּוֹת, יוֹשֵׁב.
 אָב בֵּית דִּין עוֹבֵר, עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מְלֵא עֵינָיו,
 וְכִיּוֹן שְׁעֵבֵר אַרְבַּע אַמּוֹת, יוֹשֵׁב.
 נְשִׂיא עוֹבֵר, עוֹמֵד מִלְּפָנָיו מְלֵא עֵינָיו,
 וְאֵינוּ יוֹשֵׁב עַד שְׂיִשֵּׁב בְּמִקּוּמוֹ, שְׁנַאָמַר:
 15 וְהֵבִיטוּ אַחֲרַי מִשָּׁה עַד בָּאוּ הָאֱהָלָה.

וְכָל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמֵן גְּרָמָא, אֲנָשִׁים חֲכִיבִין וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת.

תְּנוּ רַבְּנַן:

20 אִיזוּהִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמֵן גְּרָמָא?
 סִפָּה וְלוּלָב, שׁוֹפָר וְצִיצִית [לד.]. וְתַפְלִין.
 וְאִיזוּהִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הִזְמֵן גְּרָמָא?
 מְזוּזָה, מְעַקָּה, אֲבָדָה וְשְׁלוֹת הַקֶּן.
 וְכִלְלָא הוּא!
 25 תְּרֵי מִצְוָה, שְׁמֻחָה, הַקְּהֵל,
 דְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמֵן גְּרָמָא, וְנָשִׁים חֲכִיבוֹת!
 וְתוּ, וְתֵרֵי תַלְמוּד תּוֹרָה, פְּרִיָּה וְרַבְּיָה וּפְדִיּוֹן הַבֵּן,
 דְּלָאוּ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהִזְמֵן גְּרָמָא הוּא, וְנָשִׁים פְּטוּרוֹת!
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
 30 אֵין לְמַדִּין מִן הַכְּלָלוֹת, וְאֶפְלוּ בְּמִקּוּם שְׁנַאָמַר בּוּ חוּץ, דְּתַנֵּן:
 בְּכָל מְעַרְבִין וּמְשַׁתְּפִין,

חוץ מן המים ומלח.
ותו ליכא! וְהֵאכָא כְּמַהֲיִן וּפְטָרִיּוֹת!
אלא, אין למדין מן הפללות, ואפלו במקום שנאמר בו חוץ.

- 5 ומצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.
מגלן?
גמר מתפלין:
מה תפלין, נשים פטורות,
אף כל מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.
10 ותפלין גמר לה מתלמוד תורה:
מה תלמוד תורה, נשים פטורות,
אף תפלין נשים פטורות.
ונקיש תפלין למזונה!
תפלין לתלמוד תורה אתקש,
15 בין בפרשה ראשונה, בין בפרשה שניה;
תפלין למזונה, בפרשה שניה לא אתקש.
ונקיש מזונה לתלמוד תורה!
לא סלקא דעתך, דכתיב:
למען ירבו ימיכם.
20 גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי!
נתרי ספה, דמצוות עשה שהזמן גרמא, דכתיב:
בסכות תשבו שבעת ימים,
טעמא דכתב רחמנא "האזרח", להוציא את הנשים,
הא לאו הכי, נשים תיבות!
25 אמר אביי:
אצטריף, סלקא דעתך אמינא,
הואיל דכתיב "בסכות תשבו", תשבו כעין תדורו,
מה דירה איש ואשתו, אף ספה איש ואשתו.
ורבא אמר: [לד]:
30 אצטריף, סלקא דעתך אמינא,
גילף חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות:
מה לתלן נשים תיבות, אף כאן נשים תיבות,

צָרִיכָא.

וְהָרִי רֵאָיָה, דְּמַצּוֹת עֲשֵׂה שְׁהַזְמַן גְּרָמָא,
וְטַעֲמָא הִכְתַּב רַחֲמָנָא "זְכוּרָךְ", לְהוֹצִיא הַנָּשִׁים,

הָא לָאו הָכִי, נָשִׁים חֲיָבוֹת!

5 אַצְטְרִיךְ, סְלִקָא דַּעֲתָךְ אָמִינָא,

גִּילְף רֵאָיָה רֵאָיָה מִהִקְהָל.

וְאֵדִילְפִינָן מִתְּפִלִּין לְפִטוּרָא, גִּילְף מִשְׁמַחָה לְחַיּוּבָא!

אָמַר אַבְיִי:

אֲשֶׁה, בְּעֵלָה מִשְׁמַחָה.

10 אַלְמָנָה, מָאִי אֵיכָא לְמִימַר?

בְּשֵׁרוּיָה אֲצִלוּ.

וְגִילְף מִהִקְהָל!

מִשׁוּם דְּהוּה מַצָּה וְהִקְהָל שְׁנֵי כְּתוּבִים הִבָּאִים כְּאֶחָד,

וְכָל שְׁנֵי כְּתוּבִים הִבָּאִין כְּאֶחָד אִין מְלַמְדִים.

15 אִי הָכִי, תְּפִלִּין וְרֵאָיָה נְמִי שְׁנֵי כְּתוּבִים הִבָּאִים כְּאֶחָד,

וְאִין מְלַמְדִים!

צָרִיכִי, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא תְּפִלִּין וְלֹא כְּתַב רֵאָיָה,

הָנּוּה אָמִינָא גִּילְף רֵאָיָה רֵאָיָה מִהִקְהָל,

וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא רֵאָיָה וְלֹא כְּתַב תְּפִלִּין,

20 הָנּוּה אָמִינָא אַקִּישׁ תְּפִלִּין לְמִזְוָזָה,

צָרִיכָא.

אִי הָכִי, מַצָּה וְתַקְהָל נְמִי צָרִיכִי!

לְמָאִי צָרִיכִי?

בְּשֵׁלְמָא, אִי כְּתַב רַחֲמָנָא הִקְהָל וְלֹא כְּתַב מַצָּה,

25 הָנּוּה אָמִינָא גִּילְף תְּמַשָּׁה עֲשֵׂר תְּמַשָּׁה עֲשֵׂר מִתְּגַ הַסְּבוֹת,

אֲלֹא נִכְתּוּב רַחֲמָנָא מַצָּה וְלֹא בְּעֵי הִקְהָל,

וְאָנָא אָמִינָא, טְפִלִים חֲיָבִים, נָשִׁים לֹא כָּל שְׁפָן.

הִילְכִן הָנּוּה לְהוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הִבָּאִים כְּאֶחָד, וְאִין מְלַמְדִים.

הַנִּיחָא לְמָאן דְּאָמַר אִין מְלַמְדִין,

30 אֲלֹא לְמָאן דְּאָמַר מְלַמְדִין, מָאִי אֵיכָא לְמִימַר?

וְתוּ, מַצּוֹת עֲשֵׂה שְׁלֹא הַזְמַן גְּרָמָא נָשִׁים חֲיָבוֹת, מְנַלְן?

דִּילְיָף מְמוּרָא:

מה מוֹרָא, נְשִׁים חַיְבוֹת,
 אַף כָּל מַצְנֵת עֲשֵׂה שְׁלֵא הַזְמַן גְּרַמָּא נְשִׁים חַיְבוֹת.
 וְגִילָף מִתְלָמוּד תּוֹרָה!
 מְשׁוּם דְּהָוָה לִיָּה תְלָמוּד תּוֹרָה וּפְרִיָּה וְרַבֵּיָּה שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד,
 5 וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד אֵין מְלַמְדִים. [לה.]
 וְלִרְבֵי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָא דְאָמַר:
 עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אוֹמֵר:
 וַיִּבְרַךְ אוֹתָם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ,
 מֵאֵי אֵיפָא לְמִימַר?
 10 מְשׁוּם דְּהָוָה תְלָמוּד תּוֹרָה וּפְדִיּוֹן הַבֵּן שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד,
 וְכָל שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד אֵין מְלַמְדִין.
 וְלִרְבֵי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָא נְמִי,
 נִהְוֹ פְרִיָּה וְרַבֵּיָּה וּמוֹרָא שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד וְאֵין מְלַמְדִין!
 צְרִיכִי, דְאֵי כְתַב רַחֲמֵנָא מוֹרָא וְלֹא כְתַב פְּרִיָּה וְרַבֵּיָּה,
 15 הָנָה אֲמִינָא "זְכַבְשׁוּת" אָמַר רַחֲמֵנָא,
 אִישׁ דְּדִרְכּוֹ לְכַבֵּשׁ אֵין, אֲשֶׁה דְאֵין דְּרַכָּה לְכַבֵּשׁ לֹא.
 וְאֵי כְתַב פְּרִיָּה וְרַבֵּיָּה וְלֹא כְתַב מוֹרָא,
 הָנָה אֲמִינָא, אִישׁ דְּסַפֵּק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת אֵין,
 אֲשֶׁה דְאֵין סַפֵּק בְּיָדָהּ לַעֲשׂוֹת לֹא,
 20 וְכִיּוֹן דְאֵין סַפֵּק בְּיָדָהּ לַעֲשׂוֹת, לֹא תִתְחַיֵּב כָּלֵל,
 צְרִיכָא.
 הַנִּיחָא לְמֵאן דְאָמַר שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד אֵין מְלַמְדִין,
 אֲלֵא לְמֵאן דְאָמַר מְלַמְדִין, מֵאֵי אֵיפָא לְמִימַר?
 אָמַר רַבָּא:
 25 פְּפוּנְאֵי יְדַעֵי לֵה לְטַעֲמָא דְהָא מִלְתָּא,
 וּמַנּוּ? רַב אָחָא בַר יַעֲקֹב:
 אָמַר קָרָא:
 וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יְדֶךָ וּלְזַכְרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ,
 לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יִי בְפִיךָ.
 30 הַקְשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה לְתַפְלִין:
 מֵה תַפְלִין מַצְנֵת עֲשֵׂה שְׁהַזְמַן גְּרַמָּא וְנְשִׁים פְּטוּרוֹת,
 אַף כָּל מַצְנֵת עֲשֵׂה שְׁהַזְמַן גְּרַמָּא נְשִׁים פְּטוּרוֹת.

- ומדמצוות עשה שהזמן גרמא, נשים פטורות,
מפלל דמצוות עשה שלא הזמן גרמא, נשים חייבות.
הניחא למאן דאמר תפלין מצות עשה שהזמן גרמא,
5 אלא למאן דאמר תפלין מצות עשה שלא הזמן גרמא,
מאי איכא למימר?
מאן שמעת ליה דאמר תפלין מצות עשה שלא הזמן גרמא?
רבי מאיר, וסבר לה שני כתובים הבאים כאחד,
וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.
10 ולרבי יהודה דאמר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין,
ותפלין מצות עשה שלא הזמן גרמא,
מאי איכא למימר?
משום דהואי מצוה שמחה ותקלה שלשה כתובים הבאים כאחד,
ושלשה כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.
15
וכל מצות לא תעשה, בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא,
אחד האנשים ואחד הנשים חייבין.
מנהגי מלי?
20 אמר רב יהודה אמר רב, וכן תנא דבי רבי ישמעאל:
אמר קרא:
איש או אשה כי יעשו מפל חטאת האדם
השנה הכתוב אשה לאיש לכל ענשים שבתורה.
דבי רבי אליעזר תנא:
25 אמר קרא:
אשר תשים לפניהם
השנה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה.
דבי חזקיה תנא:
אמר קרא:
30 וקמית איש או אשה
השנה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה.

וצָרִיכָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִינן הֵךְ קַמִּיתָא,
 מְשׁוּם כַּפְרָה חָס רַחֲמֵנָא עָלֵהּ,
 אָבֵל דִּינִין, אִימָא אִישׁ דְּבֵר מְשָׂא וּמִתֵּן אִין, אֲשֶׁה לָּא;
 וְאִי אֲשַׁמְעִינן הָא, מְשׁוּם דְּחִיּוּתָהּ הִיא,
 5 אָבֵל כְּפָר, אִימָא [לֵה:] אִישׁ דְּבֵר מְצוּוֹת אִין, אֲשֶׁה לָּא;
 וְאִי אֲשַׁמְעִינן הָא, מְשׁוּם דְּאִיכָא אַבוּד נְשָׁמָה חָס רַחֲמֵנָא עָלֵהּ,
 אָבֵל הֵךְ תְּרִיתִי, אִימָא לָּא,
 צָרִיכָא.

10 חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים.

בְּשִׁלְמָא בַּל תְּטַמֵּא לַמֵּתִים דְּכִתְיִב:
 אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהְרֹן,
 בְּנֵי אֶהְרֹן וְלֹא בָנוֹת אֶהְרֹן.
 15 אֵלֶּא, בַּל תִּקְיֵף וּבַל תִּשְׁחִית מִגְּלַן?
 דְּכִתְיִב:

לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זְקִנְךָ
 כָּל שִׁישְׁנֹו בַּהֲשַׁחֲתָהּ יִשְׁנֹו בַּהֲקַפָּה,
 וְהִנֵּי נָשִׁי, הוֹאִיל וְלֹא אִיתְנָהוּ בַּהֲשַׁחֲתָהּ, לִיתְנָהוּ בַּהֲקַפָּה.
 20 וּמִגְּלַן דְּלֵא אִיתְנָהוּ בַּהֲשַׁחֲתָהּ?
 אִיבְעִית, אִימָא סְבָרָא, דְּהָא לָּא אִית לְהוּ זְקִין,
 וְאִיבְעִית, אִימָא קָרָא, דְּאָמַר קָרָא:

לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זְקִנְךָ.
 מִדְּשַׁנֵּי קָרָא בְּדַבּוּרֵיהּ דְּאָם כֵּן נִכְתוּב רַחֲמֵנָא פֶּאת זְקִנְכֶם;
 25 מֵאִי זְקִנְךָ? זְקִנְךָ וְלֹא זְקִין אֲשַׁתְּךָ.
 וְלֵא? וְהִתְנָא:

זְקִין אֲשֶׁה וְהִסְרִיס שְׁהַעֲלוּ שְׁעָר,
 הֲרֵי הֵן כְּזָקִין לְכָל דְּבָרֵיהֶם.
 מֵאִי, לֹאוּ לַהֲשַׁחֲתָהּ!

30 אָמַר אַבְיִי:
 לַהֲשַׁחֲתָהּ לֹא מְצִית אָמַרְתָּ,
 דְּגִלְיָהּ פֶּאת פֶּאת מִבְּנֵי אֶהְרֹן:

מה לְהֵלֵךְ נָשִׁים פְּטוּרוֹת, אִף כָּאֵן נָשִׁים פְּטוּרוֹת.
וְאִי סְבִירָא לָן דְּכִי כָּתַב "בְּנֵי אֶהְרֹן",
אֲפֻלְיָה עֲנִינָא כְּתִיב.

5 נִשְׁתַּוּק קָרָא מִנִּיה, וְתִיתִי בְּקַל וְחִמְר, וְאָנָא אָמִינָא:
וּמָה פְּהִינִים, שְׂרָפָה בְּהֵם הַפְּתוּב מְצוּוֹת יְתָרוֹת,
בְּנֵי אֶהְרֹן וְלֹא בְּנוֹת אֶהְרֹן,
יִשְׂרָאֵל לֹא כָּל שָׂכָן!

10 אִי לָאו גְזֵרָה שְׁוָה, הָיָה אָמִינָא, הַפְּסִיק הָעֲנִינִן;
הַשְׁתָּא נְמִי גִימָא הַפְּסִיק הָעֲנִינִן.
וְאִי מִשׁוּם גְזֵרָה שְׁוָה, מְבַעֵי לִיָּה לְכַדְתְּנִינָא:
לֹא יִגְלַחוּ,

יְכוּל גְלַחוּ בְּמִסְפָּרִים יִהְיֶה חֲתִיב?
תְּלַמֵּד לֹמֵר, לֹא תִשְׁחִית.
יְכוּל לְקַטוּ בְּמִלְקָט וּבְרֵהִיטְנִי יִהְיֶה חֲתִיב?
15 תְּלַמֵּד לֹמֵר, לֹא יִגְלַחוּ.

הָא כִּי צִד, גְּלוּת שֵׁיִש בְּהַשְׁחַתָּה,
הָיָה אוֹמֵר: זֶה תַּעֲר.
אִם כֵּן, נִכְתוּב קָרָא אֶת שְׁבֻזְקִנְךָ!
מֵאִי פָּאֵת זְקִנְךָ?

20 שְׁמַע מִנָּה תִרְתִּי.
וְאֵלָּא, הָא דִּתְנִינָא:

זְקֵן הָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס שְׁהַעֲלוּ שְׁעָר,
תְּרִי הֵן כְּזֻקֵן לְכָל דְּבִרְיָהֶם,
לְמֵאִי הִלְכְתָּא?
25 אָמַר מֶר זוּטְרָא:
לְטַמְאָת נְגַעִים.

טַמְאָת נְגַעִים בְּהִדְיָא כְּתִיבָא
וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזֻקֵן!
אֵלָּא, אָמַר מֶר זוּטְרָא:
לְטַהַרְת נְגַעִים.

30 לְטַהַרְת נְגַעִים,
טַהַרְת נְגַעִים נְמִי פְּשִׁיטָא,
כִּינֵן דְּבַת טַמְאָה הִיא, בַּת טַהַרְהָ הִיא!

אֶצְטְרִיד, סֶלְקָא דְעֵתָךְ אָמִינָא לְצַדִּיקִים כְּתִיב,
"אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֹגַע בְּרֹאשׁ",
"אוֹ בִזְקָן", הִדְר אֶתְאֵן לְאִישׁ,
קָא מִשְׁמַע לָן.

5

אִיִּסי תְּגִי:

אָף בַּל יִקְרָחוּ נָשִׁים פְּטוּרוֹת,
מֵאִי טַעְמָא דְאִיִּסי?

דְּדָרִישׁ הַכִּי:

10

בְּנִים אַתֶּם לִי אֱלֹהֵיכֶם,

לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא תִשְׁיִמוּ קִרְתָּה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת.

כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לִי אֱלֹהֶיךָ.

בְּנִים וְלֹא בָנוֹת, לְקִרְתָּה.

אַתָּה אוֹמֵר לְקִרְתָּה, אוֹ אֵינוֹ אֵלָא לְגַדִּידָה?

15

כִּשֶׁהוּא אוֹמֵר "כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לִי אֱלֹהֶיךָ",

הֲרֵי גַדִּידָה אָמור;

הֲאֵ מָה אָנִי מְקִיִּים בְּנִים וְלֹא בָנוֹת? לְקִרְתָּה.

וּמָה רְאִית לְרַבּוֹת אֶת הַגְּדִידָה וְלִהְיוֹצִיא אֶת הַקְּרָחָה?

מִרְבָּה אָנִי אֶת הַגְּדִידָה שְׁיִשְׁנָה בְּמִקּוֹם הַשְּׁעָר וְשִׁלָּא בְּמִקּוֹם שְׁעָר,

20

וּמוֹצִיא אָנִי אֶת הַקְּרָחָה שְׁאִינָה אֵלָא בְּמִקּוֹם שְׁעָר.

וְאִימָא, בְּנִים וְלֹא בָנוֹת בֵּין לְקִרְתָּה בֵּין לְגַדִּידָה,

וְכִי כָתַב "כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לִי אֱלֹהֶיךָ",

בְּשָׂרִיטָה הוּא דְכָתִיב!

קָסְבַר אִיִּסי, שְׂרִיטָה וּגְדִידָה [לו]. אַחַת הִיא.

25

אַבְיִי אָמַר:

הֵינּוּ טַעְמָא דְאִיִּסי, דְּגַמַר קִרְתָּה קִרְתָּה מְבַגֵּי אַהֲרֹן:

מָה לְתֵלֵן נָשִׁים פְּטוּרוֹת, אָף כָּאֵן נָשִׁים פְּטוּרוֹת.

וְאִי סְבִירָא לָן דְּכִי כְּתִיב קָרָא, בְּכֹלֵי עֵינֵינָא הוּא דְכָתִיב,

נִשְׁתַּוֵּק קָרָא מִנִּיהַ וְתִיתִי בְּקַל וְחִמֵּר, וְאָנָא אָמִינָא,

30

וּמָה כְּהֵנִים שְׂרָבָה בְּהֵם הַפְּתוּב מִצְוֹת יְתֵרוֹת,

בְּנֵי אַהֲרֹן וְלֹא בָנוֹת אַהֲרֹן, יִשְׂרָאֵל לֹא כָּל שְׂפָן!

אִי לָאוּ גְזֵרָה שְׁנָה, הָוָה אָמִינָא הַפְּסִיק הָעֵינָן,

השָׁתָא נְמִי גִימָא הַפְסִיק הָעֲנִין,
וְאִי מְשׁוּם גְזֵרָה שְׁוָה, מְבַעֵי לִיה לְכַדְתְּנִיא:
לֹא יִקְרָחוּ,
יְכוּל אֶפְלוּ קְרַח אַרְבַּע וְחֲמֵשׁ קְרָחוּת,
5 לֹא יְהֵא חֲזִיב אֶלְא אַחַת?
תְּלַמְד לֹדְמֵר, "קְרָחָה", לְחֲזִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.
"בְּרֵאשִׁים" מַה תְּלַמְד לֹדְמֵר?
לְפִי שְׁנַאֲמֵר:
לֹא תִתְגַדְדּוּ וְלֹא תִשְׁימוּ קְרָחָה בֵּין עֵינִיכֶם לְמַת,
10 יְכוּל לֹא יְהֵא חֲזִיב אֶלְא עַל בֵּין הָעֵינִים?
מִנִּין לְרַבּוּת כָּל הָרֵאשׁ?
תְּלַמְד לֹדְמֵר בְּרֵאשִׁים, לְחֲזִיב עַל הָרֵאשׁ כְּבִין הָעֵינִים.
וְאִין לִי אֶלְא כַהֲנִים שְׂרַבָּה בְּהֶם הַכְּתוּב מְצוּוֹת יִתְרוֹת,
יִשְׂרָאֵל מְנַלֵּן?
15 נְאָמֵר כָּאן קְרָחָה וְנְאָמֵר לְהֵלֵן קְרָחָה;
מַה כָּאן חֲזִיב עַל כָּל קְרָחָה וְקְרָחָה וְחֲזִיב עַל הָרֵאשׁ כְּבִין הָעֵינִים,
אִף לְהֵלֵן חֲזִיב עַל כָּל קְרָחָה וְקְרָחָה וְחֲזִיב עַל הָרֵאשׁ כְּבִין הָעֵינִים.
וּמַה לְהֵלֵן עַל מַת, אִף כָּאן עַל מַת.
אִם כֵּן, נִכְתּוּב קְרָא קְרַח, מֵאִי קְרָחָה?
20 שְׁמַעְתָּ מִנְּה תִרְתִּי.
רְבָא אָמֵר:
הִינוּ טַעְמָא דְאִיסִי, דִּילִיף בֵּין עֵינִיכֶם מִתְּפִלִּין:
מַה לְהֵלֵן נָשִׁים פְּטוּרוֹת, אִף כָּאן נָשִׁים פְּטוּרוֹת.
וְרְבָא, מֵאִי טַעְמָא לָא אָמֵר כְּאַבְיִי?
25 קְרַח קְרָחָה לָא מְשַׁמַּע לִיה.
וְאַבְיִי, מֵאִי טַעְמָא לָא אָמֵר כְּרְבָא?
אָמֵר לֵךְ, תְּפִלִּין גּוֹפִיָהּוּ מִהֲכָא גְמֵר לֵה:
מַה לְהֵלֵן מְקוּם שְׁעוּשִׁים קְרָחָה בְּגִבְהָה שְׁל רֵאשׁ,
אִף כָּאן מְקוּם הַנְּחָה בְּגִבְהָה הָרֵאשׁ.
30 וּבִין לְאַבְיִי וּבִין לְרְבָא הָאִי בְּנִים אַתֶּם מֵאִי דְרֵשִׁי בֵּיה?
הָאִי מְבַעֵי לְכַדְתְּנִיא:
בְּנִים אַתֶּם לִי אֱלֹהֵיכֶם

בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים, אתם קרויים בנים,
אין אתם נוהגים מנהג בנים, אין אתם קרויים בנים,
דברי רבי יהודה;
רבי מאיר אומר:

5 בין כך ובין כך אתם קרויים בנים, שנאמר:
בנים סכלים המה.

ואומר:

בנים לא אמון בם.

ואומר:

10 זרע מרעים, בנים משחיתים.

ואומר:

והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל תי.

מאי ואומר?

וכי תימא, סכלי הוא המקרו בני,

15 כי לית בהו הימנותא לא מקרו בני,

תא שמע: ואומר "בנים לא אמון בם".

וכי תימא, כי לית בהו הימנותא, הוא המקרו בנים,

כי פלחו לעבודה זרה לא מקרו בנים,

תא שמע: ואומר "זרע מרעים בנים משחיתים".

20 וכי תימא, בנים משחיתים הוא המקרו, בני מעלי לא מקרו,

תא שמע: ואומר "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם,

יאמר להם בני אל תי".

מתניתין:

25 הסמיכות והתנופות וההגשות והקמיצות

וההקטרות והמליקות והקבלות וההזאות

נוהגים באנשים ולא בנשים

חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות.

30 גמרא:

סמיכות, דכתיב:

דבר אל בני ישראל וסמך,

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִים וְאֵין בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוֹמְכוֹת.
תְּנוּפוֹת.

דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִנִּיף,

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין וְאֵין בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל מְנִיפוֹת.

5 הַגְּשׁוֹת.

דְּכַתִּיב:

וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֲתָה בְּנֵי אֶהְרֹן,

בְּנֵי אֶהְרֹן וְלֹא בְּנוֹת אֶהְרֹן.

קְמִיצוֹת.

10 דְּכַתִּיב:

וְהִבִּיאָה אֶל בְּנֵי אֶהְרֹן וְקִמְצוּ,

בְּנֵי אֶהְרֹן וְלֹא בְּנוֹת אֶהְרֹן.

הַקְּטָרוֹת.

דְּכַתִּיב:

15 וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֶהְרֹן,

בְּנֵי אֶהְרֹן וְלֹא בְּנוֹת אֶהְרֹן.

הַמְּלִיקוֹת.

דְּכַתִּיב:

וּמִלֶּק וְהִקְטִיר, אֶתְקַשׁ מְלִיקָה לְהַקְטִירָה.

20 הַקְּבָלוֹת.

דְּכַתִּיב:

וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהְרֹן, וְאָמַר מֶרֶ: [לו:]

"וְהִקְרִיבוּ" זוֹ קְבֻלַּת הַדָּם.

וְהִהְזֹאוֹת.

25 הִזְאָה דְּהִיכָא?

אִי דְּפָרָה, אֶלְעָזָר כְּתוּב בָּהּ!

אִי דְּפָנִים, הַפֶּה הַמְּשִׁיחַ כְּתוּב בָּהּ!

אֵלָּא, הִזְאָה דְּבֵן עוֹף דְּאֶתְנָא בְּקַל וְחִמְרַ מִבְּן צֹאן:

וּמָה בֶּן צֹאן, שְׁלֹא קִבַּע לוֹ פֶּה לְשַׁחֲטוֹ קִבַּע לוֹ פֶּה לְהִזְאָתוֹ,

30 בֶּן עוֹף שְׁקִבַּע לוֹ פֶּה לְמִלִּיקָתוֹ אֵינוֹ דִּין שְׁקִבַּע לוֹ לְהִזְאָתוֹ!

חוּץ מִמִּנְחַת סוֹטָה וּנְזִירָה.

אמר ליה רבי אלעזר לרבי יאשיה הקריה:
לא תתיב אפרעף עד האמרת לי להא שמעתא,

5

מנין למנחת סוטה שטעוניה תנופה?
מנלן? בגופה כתיב "והניף את המנחה!"
אלא, תנופה בפעלים מנלן?
אתיא יד יד משלמים:

10

כתיב הכא "ולקח הכהן מיד האשה"
וכתיב התם "ידיו תביאינה";
מה כאן כהן, אף לתלן כהן;
מה לתלן בעלים, אף כאן בעלים.
הא כיצד?

15

כהן מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף.
אשכתן סוטה, נזירה מנלן?
אתיא כף כף מסוטה.

מתניתין:

20

כל מצנה שהיא תלויה בארץ,
אינה נוהגת אלא בארץ,
ושאינה תלויה בארץ
נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, [לז].
חוץ מן הערלה ותפלאים;
רבי אלעזר אומר:
אף החדש.

25

גמרא:

30

מאי תלויה ומאי שאינה תלויה?
אילימא תלויה, דכתיב בה ביאה,
ושאינה תלויה, דלא כתיב בה ביאה,
והרי תפלין ופטר תמור, דכתיב בהן ביאה,
ונוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ!
אמר רב יהודה:

הָכִי קֹאֵמֶר,

כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא חוֹבַת הַגּוֹף
נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ;
חוֹבַת קִרְקַע, אֵינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּאֶרֶץ.

5 מְנַהֵגִי מִלִּי?
דִּתְנוּ רַבָּנָן:

אֵלֶּה הַחֻקִּים, אֱלוֹ הַמְדַרְשׁוֹת;

וְהַמְשַׁפְּטִים, אֱלוֹ הַדִּינִים;

אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן, זֶה מִשְׁנָה;

10 לַעֲשׂוֹת, זֶה מַעֲשֵׂה;

בְּאֶרֶץ, יָכוֹל כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן לֹא יְהוּ נוֹהֲגִים אֶלָּא בְּאֶרֶץ?

תִּלְמַד לֹמֵר, "כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאָרֶץ"

אִי כָּל הַיָּמִים, יָכוֹל יְהוּ נוֹהֲגִים בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ?

תִּלְמַד לֹמֵר, "בְּאֶרֶץ".

15 אַחַר שָׂרְפָה הַפְּתוּב וּמַעֲט, צֵא וּלְמַד מִמָּה שֶׁאִמּוֹר בְּעַנְיָן:

אֶבֶד תִּתְאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת

אֲשֶׁר עָבְדוּ שֵׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם.

מָה עֲבוּדָה זָרָה מִיַּחְדָּת שֶׁהִיא חוֹבַת הַגּוֹף

וְנוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ,

20 אִף כָּל שֶׁהִיא חוֹבַת הַגּוֹף נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ.

חוּץ מִן הָעֶרְלָה וְהַכֹּלְאִים.

אֲבַעֲיָא לְהוּ:

25 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְקֵלָא פְּלִיג אִו לְחַמְרָא פְּלִיג?

לְחַמְרָא פְּלִיג וְהָכִי קֹאֵמֶר תִּנָּא קַמָּא,

חוּץ מִן הָעֶרְלָה וּמִן הַכֹּלְאִים, דְּהַלְכְּתָא גְּמִירֵי לָהּ,

אִף עַל גַּב דְּאִיכָּא לְמִימֶר, חוֹבַת קִרְקַע הִיא,

אֶבֶל חֹדֶשׁ, בְּאֶרֶץ אֵין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ לָא.

30 מֵאִי טַעְמָא?

מוֹשֵׁב, לְאַחַר יְרוּשָׁה וְיֹשִׁיבָה מִשְׁמַע,

וְאֵתָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמִימֶר,

אף חדש נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ.

מאי טעמא?

מושב, בכל מקום שאתם יושבים.

5 או דלמא לקלא פליג, והכי קאמר תנא קמא,

חויז מן הערלה והפלאים דהלכתא גמירי לה,

וכל שכן חדש, דמושב, כל מקום שאתם יושבים משמע,

ונתא רבי אליעזר למימר,

חדש אינו נוהג אלא בארץ,

10 דמושב, לאחר ירושה וישיבה משמע.

ומאי אף, אקמיתא?

תא שמע, דאמר אבוי:

מאן תנא דפליג עליה דרבי אליעזר?

רבי ישמעאל היא, דתניא:

15 ללמדך שכל מקום שנאמר בו מושב,

אינו אלא לאחר ירושה וישיבה,

דברי רבי ישמעאל;

אמר לו רבי עקיבא,

הרי שבת שנאמר בו מושבות, ונוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ!

20 אומר לו:

שבת קל נחמר אתיא:

מה מצוות קלות נוהגות בין בארץ בין בחוצה לארץ,

שבת תמירא לא כל שכן!

מדאמר אבוי "מאן תנא דפליג עליה דרבי אליעזר? רבי ישמעאל",

25 שמע מנה, רבי אליעזר לחמרא פליג,

שמע מנה.

מכדי רבי ישמעאל אהיבא קאי? אנסקים;

בנסקים, [לז:] ביאה ומושב כתיב בהו!

הכי קאמר, ללמד שכל מקום שנאמר ביאה ומושב,

30 אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, דברי רבי ישמעאל.

אי הדי, אמר לו רבי עקיבא,

הרי שבת שנאמר בו מושבות, ואמר ליה,

שבת קל נחמר היא, נימא ליה,
 אָנא ביאָה ומושב קאָמינא!
 תדא ועוד קאמר ליה:
 תדא, דאָנא ביאָה ומושב קאָמינא,
 5 ועוד, דקא אָמרתָ הרי שבת שְנאָמר בו מושבות,
 שבת קל נחמר היא.
 במאי קמפלגי?
 בקרבו נסקים במדבר קא מפלגי;
 רבי ישמעאל סבר, לא קרבו נסקים במדבר,
 10 ורבי עקיבא סבר, קרבו נסקים במדבר.
 אָמר אבוי:
 תאי תנא דבי רבי ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי רבי ישמעאל,
 דתנא דבי רבי ישמעאל:
 הואיל ונאָמרו ביאות בתורה סתם,
 15 ופרט לך התובב באחד מהן, לאחר ירושה ושיבה,
 אף כל לאַחר ירושה ושיבה.
 ואידך?
 משום דהנה מלך ובכורים שני כתובים תבאים כאחד,
 וכל שני כתובים תבאים כאחד אין מלמדין.
 20 ואידך?
 צריכי, דאי כתב רחמנא מלך ולא כתב בכורים,
 תנה אמינא בכורים דקא מתהני לאלתר,
 ואי כתב בכורים ולא כתב מלך,
 תנה אמינא מלך דדרפו לכפש לאלתר.
 25 ואידך?
 נכתוב רחמנא מלך ולא בעי בכורים, ואָנא אמינא,
 ומה מלך דלכפש לאַחר ירושה ושיבה,
 בכורים לא כל שפן!
 ואידך?
 30 אי כתב הכי, תנה אמינא, מידי דתנה אחלה,
 קא משמע לן.
 והשתא דאמרת חובת הגוף נוהגת

- בין בארץ ישראל בין בחוץ לארץ
מושב הכתב רחמנא גבי שבת למה לי?
אצטריף, סלקא דעתך אמינא,
הואיל ובענינא דמועדות פתיבא,
5 תפעי קדוש כי מועדות,
קא משמע לן.
- מושב הכתב רחמנא גבי חלב ודם למה לי?
אצטריף, סלקא דעתך אמינא,
הואיל ובענינא דקרבנות פתיבי,
10 בזמן דאיכא קרבן נתסר חלב ודם, בזמן דליכא קרבן לא,
קא משמע לן.
- מושב הכתב רחמנא גבי מצה ומרור למה לי?
אצטריף, סלקא דעתך אמינא,
הואיל וכתיב על מצות ומררים יאכלהו,
15 בזמן דאיכא פסח אין, בזמן דליכא פסח לא,
קא משמע לן.
- ביאה הכתב רחמנא גבי תפלין ופטר תמור למה לי?
ההוא מבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל:
עשה מצוה זו, שבשבילה תכנס לארץ.
20 בשלמא, למאן דאמר מושב כל מקום שאתם יושבים משמע,
הינו הכתיב "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח",
ממחרת הפסח אכול, מעקרא לא אכול,
אלמא [לח.] אקרוי עמר וחדר אכול,
אלא למאן דאמר לאחר ירושה וישיבה, ניכול לאלתר!
25 לא הו צריכי, הכתיב:
- ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה,
עד באם אל ארץ נושבת,
את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען.
אי אפשר לומר "עד באם אל ארץ נושבת",
30 שכבר נאמר "אל קצה ארץ כנען",
ואי אפשר לומר "אל קצה ארץ כנען",
שהרי כבר נאמר "עד באם אל ארץ נושבת".

הָא בַּיְצֵד?

בְּשִׁבְעָה בְּאֶדְרַם מֵת מֹשֶׁה וּפְסָק מִן מַלְיָהוּ,
וְהָיוּ מִסְתַּפְּקִין מִמֶּנּוּ שֶׁבִּכְלִיָּהֶם עַד שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר בְּנֵי־סֵן.

תַּנְיָא אִידָף:

5 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת הַמֶּן אַרְבַּעִים שָׁנָה.
וְכִי אַרְבַּעִים שָׁנָה אָכְלוּ,
וְהָלֹא אַרְבַּעִים שָׁנָה חָסַר שְׁלֹשִׁים יוֹם אָכְלוּ!
אֵלָּא לֹאמַר לָךְ,
עוֹגוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, טַעְמוֹ בָּהֶם טַעַם מֶן.

10 תַּנְיָא אִידָף:

בְּשִׁבְעָה בְּאֶדְרַם מֵת מֹשֶׁה, וּבְשִׁבְעָה בְּאֶדְרַם נוֹלַד.
מִנֵּין שֶׁבְּשִׁבְעָה בְּאֶדְרַם מֵת?
שִׁנְאָמַר "נִימַת שֵׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יי", וּכְתִיב:

וַיִּבְכוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּכְתִיב:

15 וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יי, וּכְתִיב:
מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר, וּכְתִיב:
עֲבְרוּ בְּקִרְבַּת הַמַּחְנֶה וְצִוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר,
הִכִּינוּ לָכֶם צֹדָה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים,
תַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, וּכְתִיב:

20 וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בְּעֶשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן.
צֵא מִהֵן שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה יָמִים לְמַפְרָע,
הָא לְמַדְתָּ שֶׁבְּשִׁבְעָה בְּאֶדְרַם מֵת מֹשֶׁה.

וּמִנֵּין שֶׁבְּשִׁבְעָה בְּאֶדְרַם נוֹלַד מֹשֶׁה?

25 שִׁנְאָמַר:

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם,

לֹא אוֹכֵל עוֹד לְצֵאת וּלְבוֹא,

שָׂאִין תִּלְמֵד לֹאמַר, הַיּוֹם

מֵה תִּלְמֵד לֹאמַר הַיּוֹם?

30 מִלְּמַד שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב וּמְמַלֵּא שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים,

מִיּוֹם לַיּוֹם וּמִחֹדֶשׁ לַחֹדֶשׁ, שִׁנְאָמַר:

אֶת מִסְפַּר יְמֵיךְ אֲמַלֵּא.

רבי שמעון בן יוחי אומר:
 שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ,
 ונוהגות בין בארץ, בין בחוצה לארץ,
 5 והוא הדין שינהגו:
 ומה חדש, שאין איסורו אסור עולם,
 ואין איסורו אסור הנאה, ויש התר לאיסורו,
 נוהג בין בארץ, בין בחוצה לארץ,
 כלאים, שאסורן אסור עולם,
 10 ואסורן אסור הנאה, ואין התר לאסורן,
 אינו הין שינהגו בין בארץ, בין בחוצה לארץ!
 והוא הדין לערלה בשתיים.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: [לח]:
 15 כל מצנה שנצטוו ישראל קדם כניסתן לארץ
 נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ;
 לאחר כניסתן לארץ, אינה נוהגת אלא בארץ,
 חוץ מן השמטת כספים ושלוח עבדים,
 20 שאף על פי שנצטוו עליהם לאחר כניסתן לארץ,
 נוהגת בין בארץ, בין בחוצה לארץ.
 השמטת כספים חובת הגוף היא!
 לא נצרכא אלא לכדתנא, דתנא:
 רבי אומר:

וזה דבר השמטה שמוט.
 25 בשתי שמטות הכתוב מדבר,
 אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים.
 בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים;
 בזמן שאי אתה משמט קרקע, אי אתה משמט כספים.
 ואימא, במקום שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים,
 30 ובמקום שאין אתה משמט קרקע, אין אתה משמט כספים!
 תלמד לומר, "כי קרא שמטה ליי", מכל מקום.

שלוחת עבדים, חובת הגוף היא!
סלקא דעתך אמינא,
הואיל וכתוב "וקראתם דרור בארץ",
בארץ אין, בחוצה לארץ לא,
5 תלמד לומר, "יובל היא", מפל מקום.
אם כן, מה תלמד לומר "בארץ"?
בזמן שהדרור נוהג בארץ, נוהג בחוצה לארץ;
אין דרור נוהג בארץ, אינו נוהג בחוצה לארץ.
תנן התם:
10 התדוש אסור מן התורה בכל מקום;
ערלה הלכה,
והכלאים מדברי סופרים.
מאי הלכה?
אמר רב יהודה אמר שמואל:
15 הלכתא מדינה.
עולא אמר רבי יוחנן:
הלכה למשה מסיני.
אמר ליה עולא לרב יהודה:
בשלמא, לדידי דאמינא הלכה למשה מסיני,
20 הינו דשני לן בין ספק ערלה לספק פלאים, דתנן:
ספק ערלה, בארץ אסור, בסורינא מתר,
בחוצה לארץ, יורד ולוקח,
ובלבד שלא יראנו לוקט.
ואלו גבי פלאים תנן:
25 פרום הנטוע ירק וירק נמכר חוצה לו,
בארץ אסור, בסורינא מתר,
בחוצה לארץ יורד ולוקט,
ובלבד שלא ילקט ביד.
אלא לדידהו [לט]. נתני או זיה וזה יורד ולוקח,
30 או זיה וזה יורד ולוקט!
האמר ליה שמואל לרב ענן:
תני או "זה וזה יורד ולוקח"

או "זֶה נֶזֶה יוֹרֵד וְלוֹקֵט".
מִרְבֵּי הַרְבֵּנָא מִתְּנִי לִיהּ לְקֵלָא:
זֶה נֶזֶה יוֹרֵד וְלוֹקֵט,
וּבְלִבְדָּא שְׁלֵא יִלְקֵט בִּיד.
אָמַר לִיהּ לֵוִי לְשִׁמוּאֵל:
אֲרִיזָא סָפֵק לִי וְאַנָּא אֵיכּוּל.
רַב אֲרִיזָא וְרַבָּה בַּר רַב חֲנַן מְסַפְקוּ סְפוּקֵי לְתַדְדֵּי.
אָמְרֵי חֲרִיפֵי דְפּוּמְבְדִיתָא:
אִין עֲרְלָה בְּחוּצָה לְאַרְצָא.
שְׁלַחַתָּה רַב יְהוּדָה לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. שְׁלַח לִיהּ:
סְתָם סְפֵקָא וְאַבְדַּד נְדָאָה,
וְתַכְרֵז עַל פִּירוּתֵיהֶן שְׁטַעוּנִים גְּנִיזָה.
וְכָל הָאוּמָר אִין עֲרְלָה בְּחוּצָה לְאַרְצָא,
לֹא יְהֵא לּוּ נִין וְנִכְדַּר מִשְׁלִיף חָבֵל בְּגוּרָל בַּקְהַל יִי.
וְאִינְהוּ כַּמָּאן סְבֻרוּתָא?
כִּי הָא דְתַנְיָא:
רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בֶּן דְרַמְסֵקָה
שְׁאַמֵּר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי,
שְׁאַמֵּר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי,
שְׁאַמֵּר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר הַגְּדוֹל:
אִין עֲרְלָה בְּחוּצָה לְאַרְצָא.
וְלֹא? וְהָאֲנִי תַנְנִין:
רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר:
אִף הִתְדָּשׁ.
תַּנִּי חֲדָשׁ.
אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
עֲרְלָה בְּחוּצָה לְאַרְצָא הִלְכָה לְמִשְׁהָ מְסִינִי.
אָמַר לִיהּ רַבִּי זִירָא לְרַבִּי אַסִּי:
וְהִתְנַן:
סְפֵק עֲרְלָה בְּאַרְצָא אָסוּר, בְּסוּרְיָא מְתָר!
אֲשֵׁתוּמָם כְּשַׁעָה חֲדָא.
אָמַר לִיהּ:

אימא, כך נאמרה, ספקא מתר נדאה אסור.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:

לוקין על הכלאים, דבר תורה.

5 אמר ליה רבי אלעזר ברבי יוסי:
והאנן תנן:

הכלאים מדברי סופרים.

לא קשיא!

כאן בכלאי הכרם, כאן בהרפכת האילן,

10 כדשמואל, דאמר שמואל:

את חקתי תשמרו, חקים שחקקתי לך כבר;

בהמתך לא תרביע כלאים, שדך לא תזרע;

מה בהמתך בהרבעה, אף שדך בהרפכה;

ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ,

15 אף שדך נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ.

ואלא, הכתיב שדך!

ההוא למעוטי זרעים שבחוצה לארץ.

רב חנן ורב ענן הוו שקלי ואולי בארתא

חזיוה ליההוא גברא דקא זרע זרעים בהרי תרבי.

20 אמרו ליה:

ניתי מר נשמתייה!

אמר להו:

לא חוריתו!

ותו חזיוה ליההוא גברא דקא זרע חטי ושערי בי גפני.

25 אמרו ליה:

ניתי מר נשמתייה!

אמר להו:

לא צהריתו!

לא קימא לן כרבי יאשיה דאמר:

30 עד שיזרע חטה ושעורה ותרצן במפלת גד!

רב יוסף מערב בזרני וזרע.

אמר ליה אבני:

וְהָאֵן תִּנּוּן:

הַכְּלָאִים מְדַבְּרֵי סוּפְרִים.

אָמַר לֵיהּ:

לֹא קִשְׂיָא!

5 פֶּאן בְּכֻלָּאֵי הַפְּרָם, פֶּאן בְּכֻלָּאֵי זְרַעִים;

כֻּלָּאֵי הַפְּרָם דְּבִאָרְזָן אֲסוּרִים בְּהִנְאָה,

בְּחוּצָה לְאָרְזָן נְמִי גִזְרוּ בְּהוּ רַבְּנָן;

כֻּלָּאֵי זְרַעִים דְּבִאָרְזָן לֹא אֲסִירֵי בְּהִנְאָה,

בְּחוּצָה לְאָרְזָן נְמִי לֹא גִזְרוּ בְּהוּ רַבְּנָן.

10 הִדְרָא אָמַר רַב יוֹסֵף:

לֹא מְלִתָּא הִיא דְּאָמְרֵי,

דְּרַב זְרַע גִּנְתָּא דְּבִי רַב מִשְׁאֲרֵי מִשְׁאֲרֵי.

מֵאֵי טַעְמָא? לֹא מִשּׁוּם עָרוּב עָרוּבֵי כֻּלָּאִים!

אָמַר לֵיהּ אַבְיֵי:

15 בְּשִׁלְמָא, אֵי אֲשַׁמְעִינָן [לֹט:]

אַרְבַּע עַל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה וְאַחַת בְּאַמְצַע, שְׁפִיר.

אַלֵּא הָכָא מִשּׁוּם נוֹי, וְאֵי נְמִי מִשּׁוּם טְרַחָא דְּשִׁמְעָא הִיא.

מִתְנִיתִין:

20 כֹּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת,

מְטִיבִין לוֹ, וּמֵאַרְיִכִין לוֹ יָמָיו, וְנוֹחַל אֶת הָאָרְזָן;

וְכֹל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת,

אֵין מְטִיבִין לוֹ, וְאֵין מֵאַרְיִכִין לוֹ יָמָיו, וְאֵינוֹ נוֹחַל אֶת הָאָרְזָן.

25 גְּמָרָא:

וּרְמִינָהּ:

אֱלוֹ דְּבָרִים שְׂאָדָם אוֹכֵל פִּירוּתִיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה,

וְהַקָּרָן קִיָּמַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. אֱלוֹ הֵן:

כַּבּוּד אָב וְאָם,

30 וּגְמִילוּת חֲסָדִים,

וְהַכְּנָסַת אוֹרְחִים,

וְהַבָּאָת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְתַבְרוֹ,

ותלמוד תורה כנגד כלם.

אמר רב יהודה:

הכי קאמר,

כל העושה מצנה אחת יתרה על זכותיו,

5 מטיבים לו, ודומה כמי שמקיים כל התורה כלה.

מכלל דהנהך אפלו בחדא נמי!

אמר רב שמעיה:

לומר שאם היתה שקולה, מכרעת.

וכל העושה מצנה אחת יתרה על זכותיו, מטיבין לו.

10 ורמינהי:

כל שזכותיו מרבין מעונותיו,

מריעין לו, ודומה כמי ששרף כל התורה כלה,

ולא שיר ממנה אפלו אות אחת.

וכל שעונותיו מרבין מזכותיו,

15 מטיבין לו, ודומה כמי שקיים כל התורה כלה,

ולא חסר אות אחת ממנה.

אמר אביי:

מתניתין, דעבדין ליה יום טב ויום ביש.

רבא אמר:

20 הא מני? רבי יעקב היא, דאמר:

שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דתניא:

רבי יעקב אומר:

אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה

שאין תחית המתים תלויה בה.

25 בכבוד אב ואם כתיב:

למען יאריכון ימיה ולמען ייטב לך.

בשלות תקן כתיב:

למען ייטב לך והארכת ימים.

הרי שאמר לו אביו "עלה לבירה והבא לי גוזלות!"

30 ועלה לבירה, ושלח את האם ונטל את הבנים,

ובחזירתו נפל ומת,

היכן טובת ימיו של זה, והיכן אריכות ימיו של זה?

אלא, למען ייטב לך, לעולם שכלו טוב,

ולמען יאריכן ימך, לעולם שכלו ארוך.

ודילמא לאו תכי הנה!

רבי יעקב, מעשה חזא.

5

ודילמא מהרהר בעברה הנה!

מתשבה רעה, אין תקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה.

ודילמא מהרהר בעבודה זרה הנה, וכתיב:

למען תפוש את בית ישראל בלבם.

איהו נמי, תכי קאמר,

10

אי סלקא בעתך, שכר מצנה בהאי עלמא,

אמאי לא אגין מצוות עליה, כי תכי דלא לייתי ליה הרפור?

ותא אמר רבי אלעזר:

שלוחי מצנה אין נזוקין!

התם בהליכתן שאני.

15

ותא אמר רבי אלעזר:

שלוחי מצנה אין נזוקין, לא בהליכתן ולא בחזירתן!

סלם רעוע הנה, דקביע דזיקא,

וכל תיקא דקביע דזיקא לא סמכינן אנפא, דכתיב:

ויאמר שמואל איך אלה ושמע שאול והרגני.

20

אמר רב יוסף:

אלמלי דרשיה אחר לתאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה,

לא תטא.

ואחר, מאי הוא?

איכא דאמרי, כי האי גונא חזא,

25

ואיכא דאמרי,

לישנא דתצפית המתרגמן חזא, דהנה גריר ליה דבר אחר.

אמר, פה שהפיק מרגליות ילחך עפר!

נפק תטא.

רמי רב טובי בר רב קסנא לרבא:

30

תנן "כל העושה מצנה אחת, מטיבין לו"

עשה, אין, לא עשה, לא.

ורמיניה:

יֵשֵׁב וְלֹא עָבַר עֲבָרָה, נוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה!
אָמַר לֵיהּ:

הַתָּם, כְּגוֹן שֶׁבָּא דְבַר עֲבָרָה לְיָדוֹ וְנִצּוֹל הֵימְנָה,
כִּי הָא דְרַבֵּי חֲנִינְא בַר פַּפֵּי תִּבְעֵתִיהּ הֵיא מְטְרוֹנִיתָא,
5 אָמַר מִלְתָּא, וּמְלִי נִפְשִׂיהּ שְׁחִנָּא וְכִיבָא;
עֲבָדָה הִיא מִלְתָּא וְאִתְסִי עֲרָק טָשָׂא בְּתֵהוּא בֵּי בְנֵי
דְּכִי הוּוּ עֲזִילִין בֵּיהּ בְּתַרְיִן, אֲפֵלוּ בִּימְמָא הוּוּ מִתְזַקֵּי.
לְמַחֲרָא, אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן:

מֵאֵן נִטְרָף?

10 אָמַר לְהוּ:

שְׁנֵי [מ.] נוֹשְׂאֵי קִיסָר שְׁמְרוּנֵי כָּל הַלְּיָלָה.
אָמְרוּ לֵיהּ:

שְׂמָא דְבַר עֲרֻנָּה בָּא לְיָדָךְ וְנִצַּלְתָּ הֵימְנוּ, דְּתַנְיָנָא:
כָּל תְּבָא דְבַר עֲרֻנָּה לְיָדוֹ וְנִצַּל הֵימְנוּ, עוֹשִׂין לוֹ גַּס.
15 גַּבְרֵי כַח עֲשִׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ,
כְּגוֹן רַבֵּי צְדוּק נִתְכַּבְּרוּ.

רַבֵּי צְדוּק, תִּבְעֵתִיהּ תֵּהִיא מְטְרוֹנִיתָא.
אָמַר לֵהּ:

תְּלַשׁ לִי לְבָאֵי וְלֹא מְצִינָא. אֵיכָא מִיָּדִי לְמִיכָל?
20 אָמְרָה לֵיהּ:

אֵיכָא דְבַר טָמָא.

אָמַר לֵהּ:

מֵאֵי נִפְקָא מִנָּה, דְּעַבִּיד הָא אָכִיל הָא.

שְׁגַרְתָּ תַּנּוּרָא. קָא מִנְחָא לֵיהּ, סְלִיק וְיִתִּיב בְּגוּיָהּ.
25 אָמְרָה לֵיהּ:

מֵאֵי הָאֵי?

אָמַר לֵהּ:

דְּעַבִּיד הָא נְפִיל בְּהָא.

אָמְרָה לֵיהּ:

30 אֵי יָדְעֵי כְּלֵי הָאֵי, לֹא צַעֲרִיתִיךְ

רַב כְּהִנָּא הָוָה קְמוּזְבֵּן דִּיקוּלֵי. תִּבְעֵתִיהּ תֵּהִיא מְטְרוֹנִיתָא.
אָמַר לֵהּ:

איזיל אַקשׂיט נפֿשאי. סליק וקנפיל מאַגראַ לאַרעאַ.

אַתָּא אַליהו קבֿליה.

אַמר ליה:

אַטרַחַתן אַרבע מאַה פֿרסי.

5

אַמר ליה:

מי גֵרם לי, לאו עֲנִיּוֹתָא!

יִתֵּב ליה שיפֿא הִדִּינְרִי.

רְמִי ליה רַבָּא לְרַב נַחְמָן:

10

תַּנְן:

אלו הִבְרִים שְׁאַדָּם עוֹשֶׂה אוֹתָן,

וְאוֹכֵל פִּירוֹתֵיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִקְרִין קִימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא.

אלו הֵן:

כְּבוֹד אָב נְאֻם,

15

וּגְמִילוֹת חֲסָדִים,

וְהַבָּאת שְׁלוֹם שְׂבִין אָדָם לְחֻבְרוֹ,

וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּלֵם.

בְּכְבוֹד אָב נְאֻם כְּתִיב:

לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יְמֵיךָ וְלְמַעַן יִיטֵב לְךָ.

20

בְּגְמִילוֹת חֲסָדִים כְּתִיב:

רֹדֶף צְדָקָה וְחֲסֵד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכְבוֹד.

וּבַהֲבָאת שְׁלוֹם כְּתִיב:

בְּקֵשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפֵהוּ.

וְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ:

25

אַתִּיא רְדִיפָה רְדִיפָה,

כְּתִיב הִכָּא "בְּקֵשׁ שְׁלוֹם וְרַדְּפֵהוּ",

וּכְתִיב הֵתָם "רֹדֶף צְדָקָה וְחֲסֵד".

כְּתַלְמוּד תּוֹרָה כְּתִיב:

כִּי הוּא חֲמִידָא וְאַרְךָ יְמֵיךָ.

30

בְּשִׁלוֹת תִּקֵּן נְמִי כְּתִיב:

לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים.

לְתַנִּי נְמִי הָא!

תָּנָא וְשִׁיר.
תְּנִי תְּנָא "אֱלוֹ דְּבָרִים" וְאַתְּ אָמַרְתָּ תְּנָא וְשִׁיר!
אָמַר רָבָא:
רַב אִידִי אֶסְבְּרָא לִי:
5 אִמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכְלוּ,
וְכִי יֵשׁ צְדִיק טוֹב וַיֵּשׁ צְדִיק שְׂאִינוּ טוֹב?
אֲלֹא, טוֹב לְשָׁמַיִם וְלַבְּרִיּוֹת, זֶהוּ צְדִיק טוֹב;
טוֹב לְשָׁמַיִם וְרַע לַבְּרִיּוֹת, זֶהוּ צְדִיק שְׂאִינוּ טוֹב.
פִּיּוּצָא בְּדַבְרֵי אֶתְהָ אוֹמֵר:
10 אוֹי לְרָשָׁע רָע כִּי גָמוּל יִדְּיוּ יַעֲשֶׂה לוֹ.
וְכִי יֵשׁ רָשָׁע רָע וַיֵּשׁ שְׂאִינוּ רָע?
אֲלֹא, רָע לְשָׁמַיִם וְרַע לַבְּרִיּוֹת, הוּא רָשָׁע רָע,
רָע לְשָׁמַיִם וְאִינוּ רָע לַבְּרִיּוֹת, זֶהוּ רָשָׁע שְׂאִינוּ רָע.
15 הַזְּכוּת, יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וַיֵּשׁ לָהּ פְּרוּת, שְׂנֵאָמַר:
אִמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכְלוּ.
עֲבֵרָה, יֵשׁ לָהּ קֶרֶן וְאִין לָהּ פְּרוּת, שְׂנֵאָמַר:
אוֹי לְרָשָׁע רָע כִּי גָמוּל יִדְּיוּ יַעֲשֶׂה לוֹ.
וְאֲלֹא, מָה אָנִי מְקַיֵּם
20 וַיֹּאכְלוּ מִפְּרֵי דְרַכְּכֶם וּמִמַּעַצְתֵּיהֶם יִשְׂבְּעוּ?
עֲבֵרָה שְׂעוּשָׁה פְּרוּת יֵשׁ לָהּ פְּרוּת,
וְשְׂאִין עוֹשֶׂה פְּרוּת, אִין לָהּ פְּרוּת.
מַחֲשָׁבָה טוֹבָה, מְצַרְפָּה לְמַעֲשָׂה, שְׂנֵאָמַר:
25 אַז נִדְּבְרוּ יִרְאִי יְהוָה אִישׁ אֶת רַעְהוּ,
וַיִּקְשָׁב יִי וַיִּשְׁמַע,
וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זַכְרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאִי יִי וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ.
מֵאִי וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ?
אָמַר רַב אֶסִּי:
30 אֶפְלוּ חָשַׁב אָדָם לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְנִנְאָנְס וְלֹא עֲשָׂאָה,
מַעַלָּה עָלָיו הִכְתוּב כְּאֵלוֹ עֲשָׂאָה;

מתשבה רעה, אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שנאמר:
און אם ראיתי בלבי, לא ישמע יי.
ואלא, מה אני מקים:

5 הנה אנכי מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם?
מתשבה שעושה פרי, הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה,
מתשבה שאין בה פרי, אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה.
ואלא, הא דכתיב:

למען תפוש את בית ישראל בלבם!
10 אמר רב אחא בר יעקב:
ההוא, בעבודה זרה הוא דכתיב, דאמר מר:
תמורה עבודה זרה,

שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כלה.
עולא אמר כדרב הונא, דאמר רב הונא:
15 פינן שעבר אדם עברה ושנה בה, התרה לו.
התרה לו סלקא דעתך! אלא, נעשית לו כהתר.
אמר רבי אבהו משום רבי חנינא:

נות לו לאדם שיעבר עברה בסתר,
ואל יחלל שם שמים בפרהסיא, שנאמר:
20 ואתם בית ישראל כה אמר אדני יי,
איש גולליו לכו עבדו,

ואחר אם אינכם שמעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו.
אמר רבי אלעאי הזקן:
אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו,
25 ילך למקום שאין מכירין אותו
וילבש שחורים ויתפסה שחורים ויעשה כמו שלבו תפין,
ואל יחלל שם שמים בפרהסיא.

איני? והתנן:
כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם.
30 מה היא?
רבה אומר:
זה המסתכל בקשת.

- רב יוסף אומר:
 זֶה הָעוֹבֵר עֲבָרָה בַּסֵּתֶר.
 לֹא קָשִׁיא,
 הָא דְמַצִּי כְנֵף לְיִצְרָיִה, וְהָא דְלֹא מַצִּי כְנֵף לְיִצְרָיִה.
 תִּנּוּן הֵתָם:
- 5
 אֵין מְקִיפִין בְּחִלּוּל הַשָּׁם,
 אַחַד שׁוֹגֵג וְאַחַד מְזִיד.
 מַאי אֵין מְקִיפִין?
 אָמַר מֶר זוּטְרָא:
 שְׂאִין עוֹשִׂים כְּחִנּוּנִי.
 10 מֶר בְּרִיָּה דְרַבְּנָא אָמַר:
 לומר, שָׂאֵם הֵיִתָּה שְׁקוּלָה, מְכַרְעַת.
 תִּנּוּ רַבָּנָן:
- 15 לְעוֹלָם [מ:] יִרְאֶה אָדָם עֲצָמוּ כְּאֵלוֹ תְּצִיּוּ חֵיב וְחֻצִּיּוּ זְכָאִי.
 עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת, אֲשֶׁרִיּוּ שְׁהַכְרִיעַ עֲצָמוֹ לְכַף זְכוּת;
 עֲבַר עֲבָרָה אַחַת, אוֹי לוֹ שְׁהַכְרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ לְכַף חוֹבָה, שְׁנַאָמַר:
 וְחוּטָא אַחַד יֵאבֵד טוֹבָה תְּרַבָּה.
 בְּשִׁבִיל חֲטָא יְתִידִי שְׁחֲטָא, אֵבֵד מְמַנּוּ טוֹבוֹת תְּרַבָּה.
 20 רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר:
 לְפִי שְׁהָעוֹלָם גְּדוֹן אַחַר רַבּוֹ, וְהֵיחִיד גְּדוֹן אַחַר רַבּוֹ,
 עֲשֵׂה מִצְוָה אַחַת,
 אֲשֶׁרִיּוּ שְׁהַכְרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף זְכוּת;
 עֲבַר עֲבָרָה אַחַת,
- 25 אוֹי לוֹ שְׁהַכְרִיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף חוֹבָה, שְׁנַאָמַר:
 וְחוּטָא אַחַד יֵאבֵד טוֹבָה תְּרַבָּה.
 בְּשִׁבִיל חֲטָא יְתִידִי שְׁעֲשֵׂה זֶה,
 אֵבֵד מְמַנּוּ וּמְכָל הָעוֹלָם טוֹבָה תְּרַבָּה.
 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אָמַר:
 30 אֶפְלוּ צְדִיק גָּמוּר כָּל יְמֵיו וּמְרַד בְּאַחֲרוֹנָה,
 אֵבֵד אֶת הָרְאוּשׁוֹנוֹת, שְׁנַאָמַר:
 צְדָקַת הַצְּדִיק לֹא תִצְלַנּוּ בְּיוֹם פְּשָׁעוֹ.

וְאָפְלוּ רָשָׁע גָּמוּר כָּל יָמָיו, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרוֹנָה,
אֵין מְזַכְרִים לוֹ שׁוֹב רָשָׁעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
וְרָשַׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכָּשֵׁל בָּהּ בַּיּוֹם שׁוֹבוֹ מִרָשָׁעוֹ.
וְנִהְיִי כְּמַחְצָה עֲוֹנוֹת וּמְחַצָּה זְכוֹת!
אָמַר רִישׁ לְקִישׁ:
בְּתוֹקָא עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת.

5

מִתְנִיתִין:

כָּל שְׂיִשְׁנֵנוּ בַּמִּקְרָא וּבַמִּשְׁנָה וּבַדֶּרֶךְ אֶרֶץ,
לֹא בַמְהֵרָה הוּא חוֹטָא, שֶׁנֶּאֱמַר:
וְהַחוּט הַמְשָׁלֵשׁ לֹא בַמְהֵרָה יִנְתָּק.
וְכָל שְׂאִינוֹ לֹא בַּמִּקְרָא וְלֹא בַּמִּשְׁנָה וְלֹא בַּדֶּרֶךְ אֶרֶץ,
אֵינוֹ מִן הַיְשׁוּב.

10

גְּמָרָא:

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי צְדוּק:
לְמָה צְדִיקִים נִמְשָׁלִים בְּעוֹלָם הַזֶּה?
לְאֵילָן שֶׁכָּלוּ עוֹמֵד בְּמִקְוֵם טְהוֹרָה וְנוֹפֵי נוֹטָה לְמִקְוֵם טְמֵאָה;
נִקְצָץ נוֹפוֹ, כְּלוֹ עוֹמֵד בְּמִקְוֵם טְהוֹרָה.
כֶּף הַקְּדוּשׁ כְּרוּף הוּא מְבִיא יְסוּרִים עַל צְדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה,
כְּדֵי שְׂיִירְשׁוּ הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר:
וְהָיָה רֵאשִׁיתְךָ מִצְעָר וְאַחֲרִיתְךָ יִשְׁגָּה מְאֹד.
וּלְמָה רָשָׁעִים דּוֹמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה?
לְאֵילָן שֶׁכָּלוּ עוֹמֵד בְּמִקְוֵם טְמֵאָה וְנוֹפֵי נוֹטָה לְמִקְוֵם טְהוֹרָה;
נִקְצָץ נוֹפוֹ, כְּלוֹ עוֹמֵד בְּמִקְוֵם טְמֵאָה.
כֶּף הַקְּדוּשׁ כְּרוּף הוּא מִשְׁפִּיעַ לְהֵן טוֹבָה לְרָשָׁעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה,
כְּדֵי לְטַרְדֵּן וּלְהוֹרִישֵׁן לְמַדְרַגָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
יֵשׁ דֶּרֶךְ יֵשׁר לְפָנַי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דֶּרֶכִי מוֹת.

15

20

25

30

וּכְבָּר הָיָה רַבִּי טְרַפּוֹן וְזֻקְנִים מְסַבִּין בְּעֵלִית בֵּית נִתְזָה בְּלוּד.
נִשְׂאָלָה שְׂאֵלָה זֹו בְּפִנְיָהֶם:
תְּלַמוּד גְּדוּל אוֹ מַעֲשֵׂה גְּדוּל?

נענה רבי טרפון ואמר:

מעשה גדול.

נענה רבי עקיבא ואמר:

תלמוד גדול.

5

נענו כלם ואמרו:

תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה.

תניא:

רבי יוסי אומר:

גדול תלמוד, שקדם לתלה ארבעים שנה,

10

לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע,

לשמיים ושמים ואחת,

ליובלות מאה ושלוש.

מאה ושלוש? מאה וארבע הוין!

קסבר יובל מתחלתו הוא משמט.

15

וכשם שהלמוד קודם למעשה,

כך דינו קודם למעשה, כדרכי המנונא, דאמר רב המנונא:

אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה, שנאמר:

פוטרו מים ראשית מדון.

וכשם שהדינו קודם למעשה, כך שכרו קודם למעשה, שנאמר:

20

ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו.

בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ינצרו.

כל שאינו לא במקרא ולא במשנה.

25

אמר רבי יוחנן:

ופסול לעדות.

תנו רבנן:

האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב,

ויש אומרים, פסול לעדות.

30

אמר רב אידי בר אבין:

הלכה כיש אומרים.

דרש בר קפרא:

רַגְזָן, [מא.] לא עֲלֵתָהּ בְּיָדוֹ אֲלֵא רַגְזָנוּתָא,
וּלְאָדָם טוֹב מְטַעֲמִים אוֹתוֹ מִפְּרֵי מַעֲשָׂיו.
וְכָל שְׂאִינוֹ לֹא בַּמִּקְרָא וְלֹא בַּמִּשְׁנָה וְלֹא בַּדֶּרֶךְ אֶרֶץ,
דִּוֵּר הַנְּאֻה מִמֶּנּוּ, שְׂנֵאָמֵר:
וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יֵשֵׁב, מוֹשְׁבוֹ מוֹשֵׁב לְצִים.

5

תְּדַרְבֵּן עַלֶּךָ הָאִשָּׁה נִקְנִית